

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Institutionen för stad och land

KIRSEBERGS BANGÅRDSPARK

ARTRIKEDOM PÅ SPÅREN

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur, Uppsala
Examensarbete för yrkesexamen på landskapsarkitekturprogrammet
EX0504 Själständigt arbete i landskapsarkitektur, 30 hp
Nivå: Avancerad A2E

© 2017 Erika Spegel-Näas, erika.spegel-naas@hotmail.com
Titel på svenska: Kirsebergs Bangårdspark – Artrikedom på spåren
Title in English: Kirsebergs Railyard Park – Biodiversity on the tracks
Handledare: Lars Johansson, institutionen för stad och land
Examinator: Susan Paget, institutionen för stad och land
Biträdande examinator: Per Berg, institutionen för stad och land
Omslagsbild: Perspektivbild över lokstallstorget gjord av författaren
Övriga foton och illustrationer: Av författaren om inget annat anges. Samtliga bilder/foton/illustrationer/kartor i examensarbetet publiceras med tillstånd från upphovsrättsinnehavare.
Originalformat: A3. Gestaltningförslaget presenteras i A1-format på sidorna 23- 27.
Nyckelord: Ruderatmarkspark, ruderatpark, ruderatmark, bangård, brown field park, rail yard park
Elektronisk publicering av arbetet: <http://stud.epsilon.slu.se>

FÖRORD

Detta examensarbete är slutstationen på min utbildning till landskapsarkitekt vid SLU, Ultuna. Arbetet består av ett gestaltungsarbete av en park belägen på en 150 år gammal bangård i Kirseberg, Malmö med ekologiska och kulturhistoriska värden.

Jag har under utbildningen blivit allt mer intresserad av hur ekologi kan användas inom landskapsarkitektur. Hur man kan skapa miljöer som både är funktionella och estetiskt tilltalande samtidigt som ekologiska värden tas i anspråk. Jag har dock känt att det fanns ett glapp mellan just ekologi och gestaltning och ville därför lära mig mer om hur dessa två delar kan kombineras. Under min praktik på Ekologigruppen kom jag i kontakt med projektet på bangården i Kirseberg. Ekologigruppen höll då på att sammanställa en rapport med en naturvärdesinventering för området i vilken det framgick att det fanns ruderalmark med höga naturvärden. För att behålla de höga värdena behövde ruderalmarken bevaras. Jag fick som uppgift att göra en visionsbild till rapporten som skulle visa hur en park med ruderalmark kunde se ut. Efter min praktik på Ekologigruppen blev jag tillfrågad om jag ville arbeta vidare med projektet. Jag blev inspirerad att fortsätta och såg det som en utmaning att genom en gestaltning väva in ruderalmarkerna i en parkmiljö för att skapa en park som både har ekologiska och sociala värden.

Jag vill tacka min handledare Lars Johansson för kloka synpunkter och tankar som fått mig på rätt spår och fört mitt arbete framåt!

SAMMANFATTNING

Ruderatmarker återfinns ofta på bangårdar och karaktäriseras av att marken ständigt störs och därmed saknar heltäckande vegetation. Trots att dessa områden både innehar en hög artrikedom och kulturhistoriska värden utsätts de ofta för exploatering då de bara ses som en skräpmark ej värd att bevara. Det är viktigt att ändra synen på ruderatmarken och lyfta dess värden. Ett sätt kan vara att skapa en så kallad ruderatmarkspark där ruderatmarken bevaras och integreras i gestaltningen.

I detta arbete presenteras ett gestaltungsförslag för en grannskapspark. En grannskapspark ska vara mellan 1- 5 hektar stor. Då definitionen inte anger vilka funktioner parken ska innehålla idag har jag valt att utgå från definitionen för kvarterspark då dessa två storleksmässigt överensstämmer med varandra. I en kvarterspark ska det exempelvis finnas möjlighet till att hänga, sola, ha picknick, koppla av och leka.

Gestaltningområdet är beläget på en 150 år gammal bangård innehållande ruderatmark, i Kirseberg, Malmö. Det finns idag planer på att exploatera bangården vilket innebär att stora delar av ruderatmarken riskerar att försvinna. I och med detta har det gjorts en naturvärdesinventering där det framkom att ruderatmarken har höga naturvärden med flera rödlistade arter. Om marken bebyggs är risken stor att de rödlistade arterna försvinner. I den fördjupade översiktsplanen för Kirseberg beskrivs att befintlig vegetation så som ruderatmarken så långt som möjligt ska bevaras. Bangården innehar även kulturhistoriska värden och det beskrivs även att dessa spår som gamla järnvägsspår ska bevaras för att behålla platsens industriella karaktär.

Syftet är att gestalta en funktionell och attraktiv grannskapspark där hänsyn tas till ekologiska och kulturhistoriska värden. Den bärande idén Artrikedom på spåren syftar till att skapa en park med både sociala, ekologiska och kulturhistoriska värden. Dessa värden ska vara integrerade i designen. Det ska vara möjligt att läsa platsen historia, uppleva den biologiska mångfalden samtidigt som parken har en social funktion.

I förslaget har största delen av ruderatmarken bevarats genom att placera nya funktioner på ytor som idag är hårdgjorda. Ruderatmarken har gjorts om till en grusig äng genom att addera blommande arter som naturligt finns i området. Ruderatmarksängen kan användas som en flexibel yta för

exempelvis bollspel eller lek. Störningen är viktig för att bevara de hotade arterna genom att hindra igenväxning. Kulturhistoriska element så som tågspår har bevarats och integrerats i gestaltningen genom att de exempelvis gjorts om till gångvägar. I parken finns både möjlighet till att hänga, sola, vila, leka, odla etc. Det finns ett torg med träd, perennplanteringar, sittplatser och hårdgjorda ytor för flexibla aktiviteter. Det finns en grön dungen med en stor variation av blommande träd och buskar. Parken ramas in av ett staket i kortenstål och entréerna framhävs av en gul mur.

Jag hoppas att mitt gestaltungsförslag kan väcka nya idéer om vad en park kan innehålla och se ut. Att den inte behöver karaktäriseras med gröna gräsmattor och träd utan istället kan innehålla ruderatmarksängar med en hög biologisk mångfald. En park som både innehar sociala, ekologiska och kulturhistoriska värden.

SUMMARY

The following text is a summary of the master thesis.

INTRODUCTION

Rail yards are a type of post industrial landscapes or brown fields which are often being abandoned due to restructuring of our cities. Sooner or later these areas are often developed, without any consideration of the existing values. Brown fields often have both ecological and cultural-historical values that should be taken into consideration in urban planning. The ecological values can be related to the ruderal vegetation that often can be found on rail yards. These areas are characterized by not having a covering vegetation, due to disturbance like moving trains. These areas are also characterized by a great biodiversity. The disturbance are important for keeping the species richness and prevent competitive species from taking over. The values of the areas with ruderal vegetation should be enhanced and the land be seen as a resource, not just as wastelands. It is important to increase the knowledge among people about such values in order to change their opinions about these places. One way to preserve ruderal areas in the cities is to turn them into brown field parks. In these parks the existing ruderal vegetation is being preserved. This type of park can be expected to fit well in the city since disturbance is needed to preserve the ruderal vegetation. To avoid making the park look worn down it is important to create a framework.

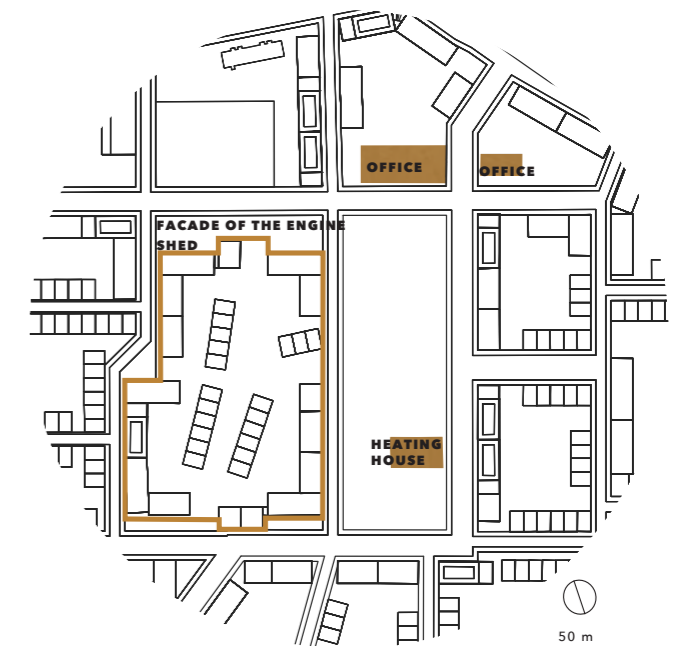
Figur 1. The site for the proposal (orange) is located in Kirseberg, Malmö.

Figur 2. The site for the proposal (orange rectangle) in the project area Järnvägen 1:5. In the surroundings there are four parks.

Figur 3. Inventory map that shows the existing ruderal areas (green), hard surfaces (gray) and buildings (orange). Greater parts of the site is covered by the ruderal vegetation. The black line marks the area of the proposal.

Figur 4. Map that shows preserved buildings (orange) and future buildings (white). The facade of the engine shed, the heating house and the parts of the two office buildings will be kept.

PURPOSE AND RESEARCH QUESTION

The purpose is to make a design proposal of a functional and attractive neighbourhood park located in a former rail yard, at the same time as ecological and cultural-historical values are being considered.

The two research questions are:

How can an attractive park in Kirseberg be designed in order to create new open space functions and preserve the existing ruderal vegetation?

How can cultural-historical elements on the rail yard be integrated in the design of the park?

PRE- STUDY

In the beginning I needed to make a study of the municipality's goals for the district and read the report from Ekologigruppen to be able to understand the context of the site.

The area of the project is located on a 150 year old rail yard, called "Järnvägen 1:5", in the district Kirseberg in Malmö. The site is owned by Jernhusen that has plans to develop the area, turning it into a residential area. As a result of these plans Ekologigruppen has done an inventory of nature conservation value at the site. According to the inventory the site has high biodiversity values and are comprising four endangered species. Developing the site may cause the endangered species to

disappear. To ensure that these species are being preserved it is important to keep the ruderal area open and sunlit, and make sure that the ground is being disturbed regularly by for example tramping.

In the comprehensive plan of Kirseberg it was stated that the ruderal areas should be preserved. It is also described that the new district should have the motto: "Always something green in sight" containing different types of parks. One of them with the size of 1 hectare. The rail yard contains historical elements. In the comprehensive plan it was described that these element should be preserved to keep the industrial character of the site.

I performed an inventory to study the vegetation, materials and cultural history on the site. The site is mainly covered by ruderal vegetation and there are many cultural- historical elements. I also made an inventoried the surrounding parks, existing buildings and planned buildings. There are four larger parks in the surrounding area. All of them have a lot of greenery with many trees and lawns. Some of the existing buildings will be kept, the facade of the engine shed, the heating house and two office buildings. The rest of the buildings will be demolished.

I also made an analysis of the micro climate and predicted movements in the park. In summertime the site is and will be highly exposed for sun light. Because of that it is important to add vegetation to provide shadow.

A reference project, Schöneberger Südgelände Nature Park in Berlin, was studied to get inspiration for the design since it also is located at an old rail yard.

DESIGN PROPOSAL

The result from the pre-study was used to formulate a program for the design. The program was divided into three parts: Social, ecological and cultural-historical goals.

Social goals:

- Create different types of meeting- places
- Enable temporary activities
- Offer a variation of seatings in both sun and shade
- Create an outdoor seating
- Create a park where people can play spontaneously

Ecological: goals

New functions shall not be placed on the ruderal areas in order to preserve the nature values.

Existing ruderal vegetation should be prevented from getting overgrown.

More species that have an attractive blooming and can be found in ruderal areas can be added.

New trees and bushes are proposed to species that are flowering and gets berries or fruits. The trees are proposed where they will not shadow the ruderal vegetation.

Cultural- historical goals:

The character of the rail yard shall be kept by integrating historical elements, like rails tracks, in the design proposal.

The program resulted in the concept: *Biodiversity on the tracks*. The concept helped me to argue for my choices in the design proposal. I wanted to create a park with both social, ecological and cultural-historical values. A park where these values were integrated in the design. As a visitor one should be able to read the history of the place and experience a high biodiversity at the same time as it has a social function.

The motive of the proposal was to design a neighbourhood park for the new residential area in Kirseberg. According to the definition the park shall have a size of 1- 5 hectare, have a social function and give an identity to the residential area. It should be

located within 300 m from the dwelling and offer places to meet, rest and hang out. It should also offer sunny places and opportunities to play.

The proposal consists of different parts: the ruderal meadow, the square, the grove, the out door seating and the south and north entrance areas. Most of the existing ruderal vegetation have been preserved and new functions were located at places that are today covered by asphalt or concrete. The ruderal areas have been supplemented with flowering species, typical for these areas, and transformed into ruderal meadows to make it more attractive. In order to prevent the ruderal meadow from getting overgrown it's important to make sure that the area is being disturbed by tramping. Hence the ruderal meadow can be used as a flexible space where children for example can play.

Cultural- historical elements from the railyard have been preserved and integrated in the design. In the park you can find buffer stops, tracks, lamp posts, rail yard switches, a tank, an engine and a travers.

The square works as a meeting place with seatings, perennial plantings and movable platforms. There is also a space for flexible activities such as markets. The grove is the green room of the park with trees and bushes. There are different species of *Prunus*, *Sorbus*, *Salix*, *Aesculus* and *Malus*. In the grove there is an observation tower and an elevated walkway between the trees and the bushes. The park has a framework of corten steel and the entrances is being highlighted with an low yellow wall.

DISCUSSION

The aim of the proposal was to design a functional and attractive park located in a rail yard, at the same time as ecological and cultural-historical values are taken into consideration. Since most of the ruderal areas have been preserved by placing new functions on areas that today are covered by hard surfaces I think the aim have been fulfilled. I have also fulfilled the aim of integrating the cultural- historical elements in the park since it is possible to read the history of the rail yard. Some of the walkways are however placed on the ruderal vegetation and some of the trees will may shadow the ruderal areas. I had to compromise to make the park accessible and create an coherent design. Maybe the ruderal meadow could have been more integrated in the design by adding more functions as art or creating another frame work. At the same time it is difficult to add things in the ruderal meadow without creating shadow or covering the ground.

One concern is how people will use and what opinion they will have about the ruderal meadow. Will they be afraid of insects or will they see the potential of the meadow as a flexible and free space?

One question is how the ruderal meadow should be managed in order to preserve the high biodiversity. One solution can be to have well educated employees with knowledge about the endangered species and their habitat. It is also important to remove brushwood to keep the meadow open and sunlit.

In conclusion I hope my proposal can open up new thoughts and ideas about what a park can contain and look like. I wanted to create a new type of park that work as a complement to the green and lush parks with trees and lawns. I wanted to replace the lawns with ruderal meadows with high biodiversity that can be used as a flexible space. I also hope to give inspiration about how the history of the site can be understood and read through the design.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

DEL 1 INLEDNING	8-11
Bakgrund	9-10
Syfte och frågeställningar	10
Metod och genomförande	11
DEL 2 FÖRSTUDIE	12-22
Referensprojekt Schöneberger Südgelände Natur- Park	13-14
Miljöpsykologisk analys	15
Översiktsplan för Kirseberg	16
Konsekvenser av planförslaget	16
Planeringsriktlinjer från FÖP	16
Halvstrukturerad intervju	16
Naturvärdesinventering	17
Rödlistade arter	17
Inventering	18-20
Analys och program	21-22
DEL 3 GESTALTNINGSFÖRSLAG	23-27
Perspektiv, bärande idé och program	24
Parkens delar	25
Ruderatmark och kulturhistoriska element	26
Dungen	27
DEL 4 GESTALTNINGSPROCESS	28-35
Övergripande process	29
Skisser över helheten	30-31
Skisser på de olika delarna	32-34
Skisser på slutgiltigt förslag	35
DEL 5 DISKUSSION	36-39
Gestaltningförslaget kopplat till syfte och frågeställningar	37
Gestaltningförslaget kopplat till kvartesparken	37
Miljöpsykologisk analys av gestaltningförslaget	38
Metoddiskussion	38-39
Avslutning/ vidare arbete	39
REFERENSER	40-41
Skriftliga källor	41
Bildkällor	41

del 1 INLEDNING

*Bild en utsat de kvarlämnade spåren och befintlig
ruddermark med björksly vid lokstallet.*

BAKGRUND

Saltzman (2009) beskriver att bangårdsområden är en typ av de postindustriella landskap som i många städer övergivits på grund av omstruktureringar i samhället. Dessa områden lämnas tomma men utsätts förr eller senare av exploateringsintressen då de ses som framtidsresurser enkla att snabbt fylla med nya funktioner. Detta utan att ta särskild hänsyn till platsen värden (Saltzman 2009). Dessa platser innehar ofta både kulturhistoriska och ekologiska värden som är viktiga att ta hänsyn till i stadsbyggandet (Krinke 2001).

RUDERATMARK

De ekologiska värdena kan kopplas till de ruderatmarker som ofta återfinns på bangårdar eller industritomter (Malmö stad 2011). Dessa miljöer är värdefulla för den biologiska mångfalden då det vid inventeringar i Malmö visat sig att ruderatmarkerna innehåller en högre artrikedom än mer intensivt skötta grönområden. Något som gör de värda att skydda och bevara (Persson & Smith 2014, s. 28-30). I rapporten Gröna strategier (2016) beskrivs att artrikedomen kan kopplas till de godståg som färdats utanför Sverige då dessa tagit med sig fröer från andra länder vilket har resulterat i en fröbank med stor variation (Ekologigruppen 2016, s. 6). Enligt Malmö stad (2011) kännetecknas ruderatmarkerna av att marken ständigt störs vilket gör att heltäckande vegetation saknas. På en bangård kan störningen exempelvis bestå av tåg som rör sig över området eller att marken trampas. Dessa platser kan innehålla växter som vallmo, blåeld, mållor, sötväpplingar och baldersbrå. Växterna gynnas av störningen då de slipper konkurrensen från andra mer konkurrenskraftiga arter så som gräs (Malmö stad 2011).

Ruderatmarkerna kan enligt Gustafsson (2002) ses som ett kulturarv med samma värde som hagmarkerna. Därför borde dessa värden lyftas upp och utnyttjas som en tillgång snarare än skräpmark som de idag anses vara (Gustafsson 2012, s. 7). För att ändra inställningen är det viktigt att öka förståelsen och belysa de värden som en ruderatmark kan inneha, både biologiska och kulturhistoriska värden samt möjligheten till rekreation. Något som nämns i Malmös Grönplan från 2003 (Gustafsson 2012, s. 7). Enligt Saltzman (2009 s. 14) har dock intresset för övergivna områden ökat då dessa områden både är betydelseladdade och innehållslösa. I dessa miljöer finns möjlighet och utrymme för nya tankar och ideer (Saltzman 2009 s. 14).

RUDERATMARKSPARK

Ett sätt att bevara ruderatmarken i städerna kan vara att skapa en så kallad ruderatmarkspark. Jag har valt definiera en ruderatmarkspark som en park med både ekologiska och sociala värden. De ekologiska värdena definierar jag som de värden som fanns då bangården fortfarande var i bruk. I en ruderatmarkspark bevaras delar av befintlig ruderatmark och inkluderas i gestaltningen. Växtlighet kan tillföras men ska då bestå av arter som idag finns på platsen eller förekommer i andra ruderatmarker.

I rapporten Gröna Strategier (2016) beskrivs att ruderatmarksparker tidigare har varit aktuellt inom Malmö stad och att den typen av park förväntas tåla det slitage som en stadsdelspark kan tänkas utsättas för. Då ruderatmarkspark är relativt nytt begrepp finns inga exempel i Sverige. För att undvika att en ruderatmarkspark upplevs som skräpig är det viktigt att skapa en tydlig inramning med en god gestaltning (Ekologigruppen 2016, s. 33).

VAL AV PLATS

Genom kontakt med Ekologigruppen fick jag veta om projektet i Kirseberg i Malmö. Utifrån deras rapport Gröna strategier (2016) kunde jag få överblick över gällande område (järnvägen 1:5). För att välja plats för parken behövde jag få reda på vilka byggplaner som fanns i området. Jag kontaktade därför FOJAB arkitekter i Stockholm som arbetar med stadsutvecklingen av området. Jag fick tillgång till underlag samt information om projektet utifrån vilka jag sedan kunde välja plats för parken. Gestaltningens placering blev det cirka 1,2 hektar stora området till höger om det gamla lokstallet som fanns angivet i ritningsunderlaget.

GRANNSKAPSPARK

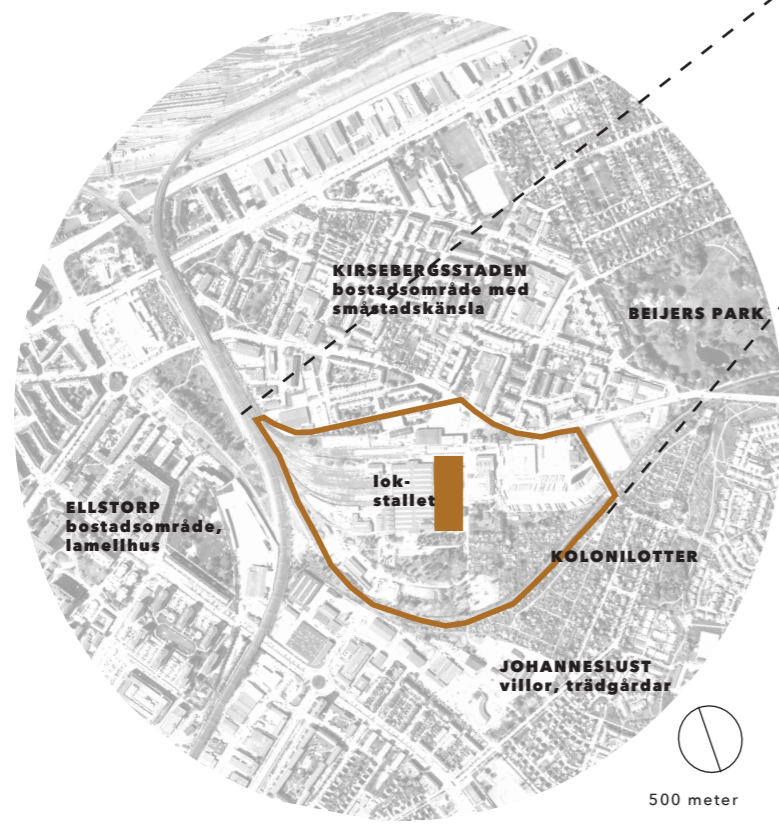
Utifrån Översiktplanen för området kunde jag utläsa att det planerades att anläggas en grannskapspark inom området. Enligt Malmö stad är en grannskapspark en park med en storlek på mellan 1-5 hektar som finns inom 500 meter från bostaden (Malmö stad 2003). Då Malmö stad inte har någon angivelse på vilka funktioner en grannskapspark bör innehålla har jag valt att istället utgå från Uppsala kommuns definition gällande Kvarterspark. Storleksmässigt överensstämmer Kvartersparken med grannskapsparken då den bör innefatta en yta större än en hektar.

Kvarterspark

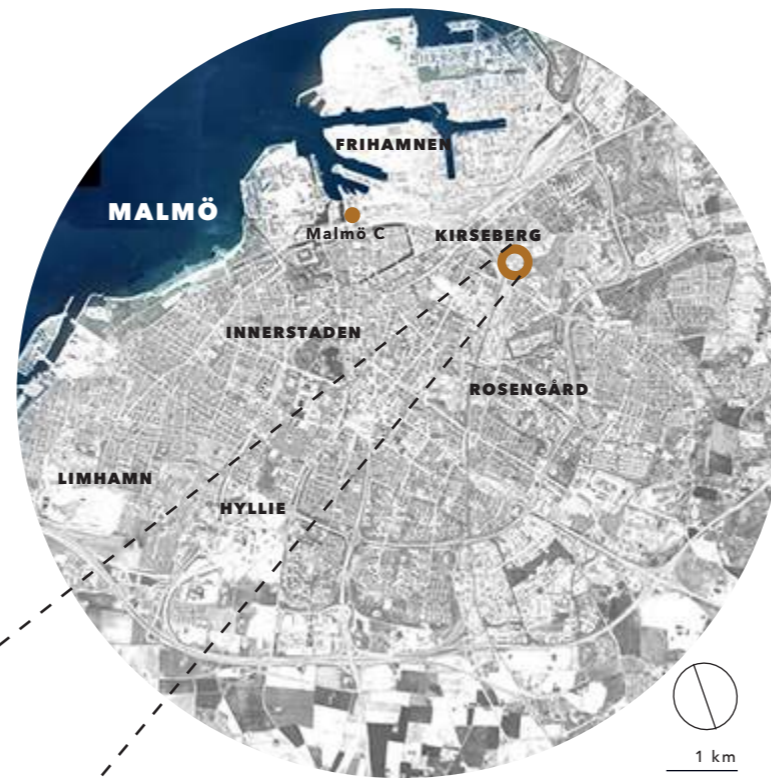
Enligt de riktlinjer som finns för Uppsalas parker ska en kvarterspark ge en identitet åt bostadsområdets samt fylla en social funktion. Den ska ligga inom 300 meter från bostaden och kunna erbjuda möjlighet till att ha picknick, koppla av, sola, hänga, leka och spela boll. Parken ska fungera som en samlingspunkt och grön oas (Uppsala kommun 2014).

GESTALTNINGSOMRÅDET I KIRSEBERG

Gestaltningssområdet som behandlas i detta arbete är placerat på ett ruderalmarksområde, beläget på ett 150 år gammalt banområde i Kirseberg, Malmö. Tomten, Järnvägen 1:5, ägs av Jernhusen och det finns idag planer på att bebygga området. I och med byggplanerna har Ekologigruppen (2016) på uppdrag av Jernhusen gjort en naturvärdesinventering och ekosystemtjänstanalys i området. I den framkom att delar av ruderalmarkerna innehar *höga naturvärden med hög biologisk mångfald*. Genom en exploatering riskerar stora delar av ruderalmarkerna att försvinna vilket kan innebära en negativ påverkan på artrikedomen. Om de hotade arterna ska kunna bevaras måste liknande habitat skapas på annan plats för att kompensera förlusten anser Ekologigruppen (2016). I banområdet finns även en del *historiska spår* som gamla järnvägsspår och stoppbockar. I den fördjupade översiktsplanen för Kirseberg beskrivs att dessa spår delvis ska bevaras för att behålla det industriella karaktären som idag finns på platsen Malmö stad (2015b s. 18-19).

Figur 6. Kartan visar gestaltningssområdets placering (orange rektangel) inom projektområdet järnvägen 1:5 (orange linje). Området omges av bostadsområden, parker där Beijers park ligger närmast samt ett kolonilottsområde öster om området. Kirsebergsstaden i norr som har en småstadskarakter, Johanneslust består av många villor med trädgårdar och Ellstorp av en del lamellhus. Kartunderlag: Ortofoto © Lantmäteriet.

Figur 5. Gestaltningssområdet (orange ring) är beläget i stadsdelen Kirseberg som ligger 4 km från Malmö centralstation. Kartunderlag: Ortofoto © Lantmäteriet.

SYFTE

Syftet är att gestalta en funktionell och attraktiv grannskapspark på ett bangårdsområde samtidigt som hänsyn tas till ekologiska och kulturhistoriska värden.

FRÅGESTÄLLNINGAR

Hur kan en funktionell och attraktiv grannskapspark i Kirseberg gestaltas för att både skapa nya funktioner och bevara så mycket som möjligt av den befintliga ruderalmarksvegetationen?

Hur kan kulturhistoriska element från bangården integreras i gestaltningen?

AVGRÄNSNINGAR

Arbetet avgränsas till att göra ett gestaltungsförslag och inte färdiga bygghandlingar. Aspekten om föroreningar i marken tas ej med i arbetet. I arbetet är gestaltningssområdets placering vald utifrån nuvarande ritningsunderlag med tillhörande tänkta bebyggelse från FOJAB arkitekter.

MÅLGRUPP

Arbetet riktar sig till studenter, landskapsarkitekter och planarkitekter som arbetar med gestaltning eller planering av ruderalmarksområden i stadsmiljö som innehar höga biologiska och kulturhistoriska värden. Då jag under arbetets gång har haft kontakt med Jernhusen, Fojab arkitekter och Ekologigruppen riktar sig även arbetet till dessa.

METOD OCH GENOMFÖRANDE

FÖRSTUDIE

För att få en överblick över de planer som finns för projektområdet i Kirseberg studerades olika dokument från Malmö stad. Bland annat översiktsplanen och miljökonsekvensbeskrivningen för Kirseberg (Malmö stad 2015b & 2015a) samt naturvårdsprogrammet och grönplanen för Malmö stad (Malmö stad 2011 & 2003). Jag läste även Ekologigruppens rapport Gröna strategier för stadsutveckling i Kirseberg och Ellstorp (Ekologigruppen 2016) med innehållande naturvärdesinventering för att få en överblick om vilka områden som innehar höga naturvärden samt vilka de hotade arterna är.

REFERENSPROJEKT

För att dra lärdomar och få inspiration till utformning av grannskapsparken studerades ett exempel på en liknande anläggning: Natur-Park Schöneberger Südgelände Projektet. Parken, som är belägen i Berlin, valdes då den har många likheter med gestaltningsområdet i Kirseberg. Parken är både belägen på en gammal bangård i stadsmiljö samtidigt som den innehar en hög biologisk mångfald. Projektet studerades genom litteratur och foton från ett platsbesök jag gjorde i september 2015. Utifrån informationen från websidan Grün berlin och fotografierna från platsbesöket analyserades parkens växtlighet, kulturhistoria, samt programmering.

Frågor som ställdes till projektet var:
Har befintlig vegetation bevarats?
Vilken artrikedom finns?
Vilka funktioner finns i parken?
Hur kan man utläsa historiska spår?

SKISS SOM ARBETSMETOD

Enligt Birgersson & Nord (1997 s. 6) är skissandet en metod genom vilken arkitekten söker sig fram till sina förslag. Jag använde skiss som arbetsmetod under gestaltningsprocessen och började skissa innan jag besökt platsen. Genom olika typer av skisser kunde jag testa olika ideer för att få en djupare förståelse för skala och rumslighet. Jag använde även metoden för att arbeta fram material till presentationen. Program som användes var SketchUp, AutoCAD, Photoshop och Illustrator.

HALVSTRUKTURERAD INTERVJU

För att kunna ta del av idéer och önskemål som finns för gestaltningsområdet gjordes halvstrukturerade intervjuer med olika intressenter. En halvstrukturerad intervju är uppbyggd på så sätt att intervjuaren har förberett frågor som sedan får ställas i valfri ordning. Följdfrågor är tillåtna att ställa. Jag valde denna intervjumetod för att kunna ha en mer öppen intervju och anpassa mig till hur personerna svarade (Bryman, A., & Nilsson, B. 2011, s. 301).

Jag hade kontakt med Anders Gintse på Jernhusen som är beställare i projektet, Karin Fagerberg på FOJAB arkitekter som arbetar med stadsutvecklingen av området samt den lokala kulturföreningen Vi på backarna i Kirseberg. Föreningen har som syfte att verka för ett folkligt och rikt kulturliv i området. Kontakterna valdes ut för att få en variation av synsätt. Både från beställare, konsult och boende i området.

Frågor som ställdes var:

Vilka önskemål finns för parken?

Vilka funktioner?

Vilken inställning finns till att bevara ruderatmark?

Vad är viktigt att tänka på angående kulturhistorian?

INVENTERING

På förmiddagen den 10 mars gjorde jag ett platsbesök på banområdet i Kirseberg. Mina iakttagelser från inventeringen dokumenterades genom fotografier och anteckningar på kartunderlag. Inventeringen gjordes som ett komplement till Ekologigruppens naturvärdesinventering och fokus låg på att få en förståelse för rumslighet, vegetation, markmaterial och kulturhistoriskt värdefulla element.

MILJÖPSYKOLOGISK ANALYS

Inom svensk miljöpsykologi har det tagits fram en metod för att beskriva den visuella upplevelsen av vår omgivning. För att kunna visa på vilka faktorer som ger en miljö höga upplevelsevärden har Gunnar Sorte, professor i landskapsarkitektur vid SLU, applicerat metoden på parkmiljöer i stadslandskap. Metoden är indelad i åtta faktorer: trivsamt, komplexitet, helhet, rumslighet, kraftfullhet, social status,

affektion och originalitet (Sorte 2005, s. 228). När jag analyserade gestaltningsområdet utgick jag från dessa åtta faktorer. Jag valde den denna metod för att kunna koppla det jag upplevde på platsen till en vetenskaplig grund. Analysen kunde även underbygga mina val i gestaltningen.

Utifrån nuvarande ritningsunderlag gjorde jag även en analys över framtida rörelsemönster samt en skugganalys i SketchUp.

PROGRAM

Utifrån förstudien, den fördjupade översiktsplanen, de halvstrukturerade intervjuerna, naturvårdsinventeringen, inventeringen, analysen samt den miljöpsykologiska analysen kunde jag formulera programpunkterna. Jag utgick från det jag tog med mig från varje avsnitt och sammanfattade det i punktform. Programmet kom att ligga till grund för gestaltungsarbetet. De programpunkter som valdes ut sågs ha störst potential till att svara på frågeställningarna.

KONCEPT

Med hjälp av programmet kunde jag formulera den bärande idén *artrikedom på spåren* vilken hjälpte mig hålla en röd tråd i gestaltningen och en helhet i formspråket.

del 2 FÖRSTUDIE

Bilden visar ett kvarlämnat gammalt lok som hittades under inventeringen av platsen.

REFERENSprojekt

NATUR-PARK SCHÖNEBERGER SÜDGELÄNDE

Schöneberger Südgelände Nature Park är en 18 hektar park belägen i Berlin. Området är tidigare en bangård som, på grund av berlinmurens delning av öst och väst, stängdes ned. Platsen blev övergiven under 50 år vilket gav växter och djur en chans att utveckla den gröna oasen som finns där idag. Under tidigt 1980-tal kom planer upp om att återigen göra området till en bangård för fraktgodis. Detta orsakade protester bland allmänheten på grund av de höga ekologiska värdena som fanns i området. Protesterna höll på i flera år men slutade med att det år 1995 kom upp planer på att skapa en park på området. Fem år senare kunde parken slå upp sina portar för allmänheten och för att kunna säkerställa att artrikedomen bevaras och främjas blev området också utsett till ett naturskyddsområde (Grün Berlin 2017).

ARTRIKEDOM OCH VEGETATION

Promenerar man i parken rör man sig förbi öppna ängar, ruderatmarker, skogslika områden samt det särskilda naturskyddsområdet. Parken fungerar som hem åt en stor variation av hotade och sällsynta arter. Totalt går det att hitta 30 olika häckande fåglar, 57 spindelarter, 95 arter av vildbin, 350 olika växtarter och 45 olika svampar i parken. Längs gångvägarna till informationsskyltar som berättar om det olika arterna. Artrikedomen har tillkommit genom att frön och insekter spridits längs de gröna korridorerna som järnvägen utgör genom att åka som fripassagerare på tåg från olika regioner (Grün Berlin 2017).

FUNKTIONER/PROGRAMMERING

Idag karaktäriseras parken av en kombination av konst, natur samt kvarlämningar från bangården. Gångvägar går antingen i marknivå i de gamla järnvägsspåren eller är upphöjda ovan för marken och fungerar som en inramning till de vilda. Längs gångvägarna finns olika konstobjekt, utkikstorn, en liten lekplats och en lång betongvägg för graffiti. Den gamla administrationsbyggnaden har fått ny funktion och används till utställningar om bangårdens och parkens historia och den stora lokhallen till filminspelningar, teater och olika kulturverksamheter (Grün Berlin 2017).

KULTURHISTORISKA SPÅR

Runt om i den vildvuxna parken finns kvarlevor från tiden då bangården var i bruk. Bland annat tågspår, lyktstolpar, vattenkranar, en vändzon för tåg samt ett gammalt ånglok. Det finns

även byggnadsstrukturer så som ett 50 meter högt vattentorn, en gammal administrationsbyggnad samt en 4000 kvadratmeter stor lokhall. Tillsammans ger dessa element parken en mystisk känsla som påminner besökaren om platsens historia (Grün Berlin 2017).

GESTALTNINGSOMRÅDET I KIRSEBERG VS SCHÖNEBERGER SÜDGELÄNDE NATURE PARK

Både gestaltningsområdet och parken i Berlin är gamla bangårdar i stadsmiljö med relikter som rälsar och byggnader. Gestaltningsområdet i Kirseberg ligger närmast bebyggelse vilket kan betyda att området kan komma att utsättas för mer slitage. Schöneberger har en större yta på 18 ha jämfört med gestaltningsområdet i Kirseberg som är 1,2 ha stort. Dessutom är Schöneberger mer lummig med fler träd medan gestaltningsområdet idag är mer öppet med lägre vegetation.

VAD JAG TAR MED MIG

Kvarlevor från bangården kan lämnas kvar och få nya funktioner samtidigt som kulturlagret bevaras. Rälsar kan bli till gångvägar och väggar användas till graffiti.

Den vildvuxna naturen kan ramas in med hårdgjorda material som skapar kontraster. Detta gör att platsen känns omhändertagen och ger ett mer tilltalande uttryck.

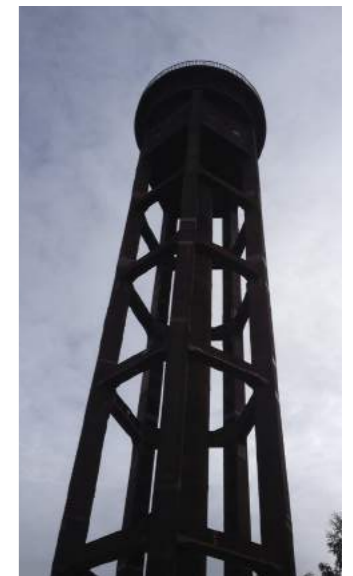
Det är möjligt att kombinera biologisk mångfald med funktioner i en park.

Kvarlämnade element från bangården kan skapa en känsla av spänning och göra att besökaren lättare förstår platsens historia.

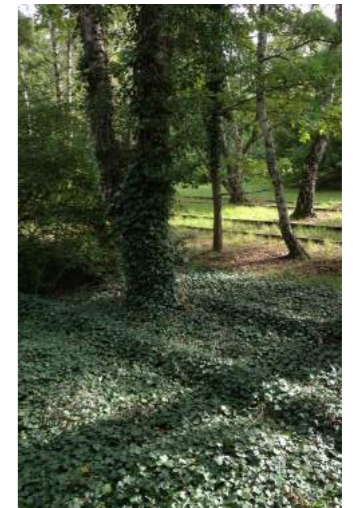
Genom att använda liknande material kan bangårdskaraktären förstärkas. Den rostbruna metallen som vattentornet består av kan upprepas i nya element som byggnader.

Figur 7. Ett kvarlämnat lok, vattentornet och övervuxna spår påminner besökaren om platsens historia.

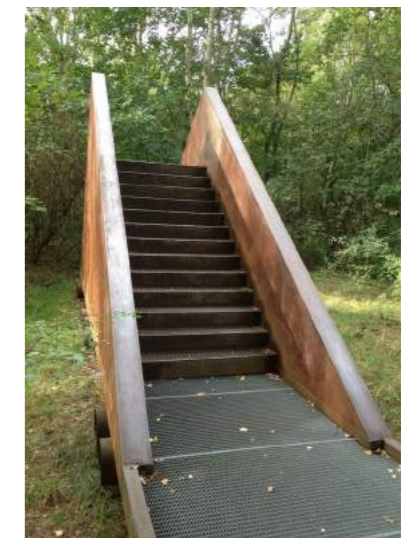
Figur 8. Vattentorn

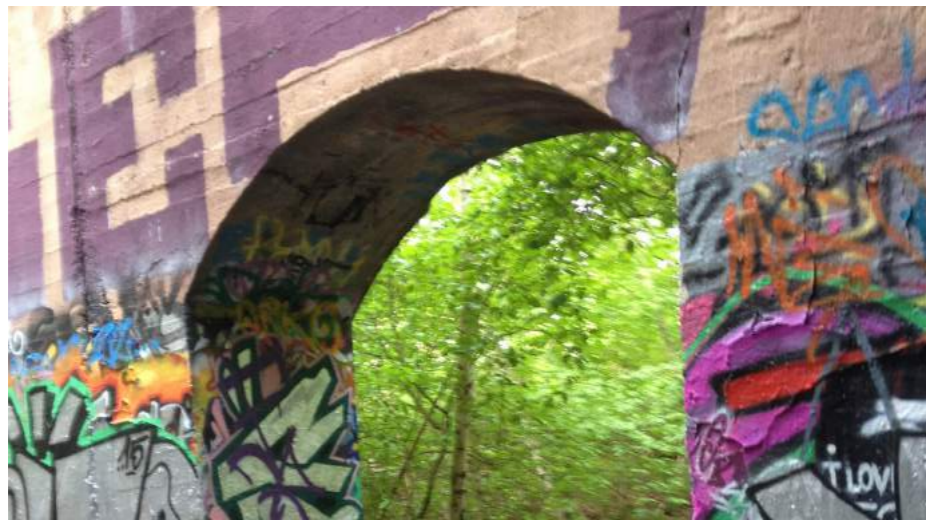
Figur 9. övervuxna spår

Figur 10. Konstobjekt i form av en tunnel och en trappa skapar spänning i parken.

Figur 11. Trappa i gallerdurk med sidor av cortenstål.

Figur 12. Betongväggar kan användas som grund för graffitimålning

Figur 13. En mur kan öppnas upp, målas om och få en ny funktion som entré.

Figur 14. Järnvägsspår kan göras om till gångvägar genom att de fylls med grus.

Figur 15. Den rostiga metallen som det gamla vattentornet består av återfinns i nya tillägg i parken. Detta gör att den industriella karaktären förstärks och att de nya tilläggen smälter in på ett bra sätt med de gamla.

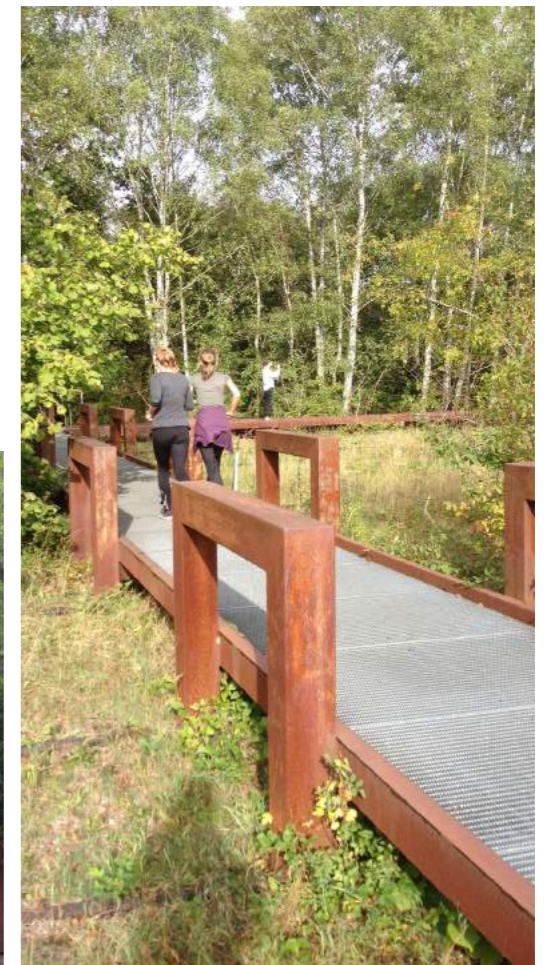
Figur 16. Gångvägen anpassas till omkringliggande natur och bryter av med sitt kantiga formspråk.

Figur 17. Ny byggnad i kortenstål

Figur 18. Portal i kortenstål

Figur 20. Kortenstål används i de upphöjda gångvägarna

Figur 19. Ett utkikstorn gör det möjligt för besökaren att se parken ur ett annat perspektiv.

Figur 21. Gångvägar skapar avgränsningar till det gröna vilket gör att platsen känns omhändertagen.

MILJÖPSYKOLOGISK ANALYS

Gunnar Sorte, professor i landskapsarkitektur, beskriver i boken *Svensk miljöpsykologi* de åtta faktorer som påverkar om en miljö är upplevelsemässigt goda eller ej (Sorte 2005, s. 228). Faktorerna består av *trivsambhet, komplexitet, helhet, rumslighet, kraftfullhet, social status, affektion och originalitet*. Analysen av gestaltungsområdet inspirerades från ovan nämnda faktorer. Nedan följer en sammanfattning av Sortes teorier samt hur jag har tillämpat dessa i analysen.

Trivsambhet- det hedoniska värdet.

Enligt Sorte (2005) avgör det hedoniska värdet om platsen inger lust eller olust hos människan. I en parkmiljö betyder detta om naturelementen som parken består av, så som buskar, träd, stenar och vatten, bidrar till en positiv upplevelse som i sin tur skapar lust och en känsla av trivsambhet (Johansson & Kuller 2005 se Sorte, s. 228-229).

Trivsambheten bedömdes utefter hur naturelementen bidrog till att skapa en positiv upplevelse av platsen. Att man som besökare trivs och vill vistas på platsen. Jag tolkade det hedoniska värdet som platsens förmåga att bidra till en ökad nyfikenhet och lust att upptäcka mer av platsen.

Komplexitet- den nyanserade variationen

Sorte (2005) beskriver komplexitet som den variation och omväxling som människan upplever i sin omgivning. Den kan beskrivas med orden kontrast, mångfald och intensitet samt motsatsorden enformighet och monoton. En hög artrikedom bidrar till en levande och nyanserad komplexitet (Johansson & Kuller 2005 se Sorte 2005, s. 230). Vidare beskrivs att i en god parkmiljö kan besökaren själv styra sin uppmärksamhet och låta sina sinnen bli tillfredställda och tillåts att utforska komplexiteten genom nyfikenhet och utan krav.

Komplexiteten bedömdes utefter vilken variation som fanns bland de olika elementen på platsen. Både växtlighet och hårda element. Bedömningspunkterna jag fokuserade på var variation i artrikedom, material, färg, form samt skala.

Helhet- samspel och sammanhang

Helheten definieras av hur de olika delarna i en miljö förhåller sig till varandra. En blandning av natur- och kulturelement skapar en intressanta möten. I parker lär man sig också att se

det växande som en ständigt föränderlig och pågående process. Förekomsten av element med avvikande form, funktion eller storlek bidrar till att helheten upplevs som lägre (Johansson & Kuller 2005 se Sorte 2005, s. 231-232).

Helheten bedömdes utefter om platsen hade en sammanhängande struktur och helhet eller om det fanns element som var starkt avvikande och bidrog till att kontinuiteten på platsen stördes.

Rumslighet- öppenhet och slutenhet

Enligt Sorte (2005) ska en god och dynamisk parkmiljö innefatta både öppna och slutna rum. Det ska finnas rum där man både kan blicka ut över området utan att själv bli sedd samt de där man kan umgås (Johansson & Kuller 2005 se Sorte 2005, s. 232-233).

Rumsligheten bedömdes utifrån antalet rum samt variationen av öppna och slutna rum. Jag undersökte även om det fanns platser där besökaren kunde observera omgivningen utan att själv bli sedd.

Kraftfullhet- ett uttryck för genus?

En god parkmiljö innefattar både kraftfulla rum och former samtidigt som det finns plats för det mer skira och ömtåliga. Kraftfullhet kan exemplifieras med solitärträd och hårdgjorda ytor och mjukare inslag med blomsterängar och blommande träd (Johansson & Kuller 2005 se Sorte 2005, s. 234).

Kraftfullheten bedömdes utefter om det fanns hårdgjorda ytor, stora solitärträd samt alléer. Mjukare element bedömdes efter förekomsten av blommande växter, buskar och träd.

Social status- bearbetning och omvårdnad

Vid en låg skötselnivå riskerar parker och grönområden att förlora sin sociala status och upplevas som otrygga och omhändertagna. En god park kännetecknas av att besökaren upplever att området är omskött (Johansson & Kuller 2005 se Sorte 2005, s. 235).

Social status bedömdes utefter platsens skötselnivå. Om den upplevdes vara omhändertagen eller ej. Det vill säga som om platsen var skräpig, om växtligheten upplevdes som vissen samt om hårdgjorda material var slitna eller trasiga.

Affektion - igenkänning av det ursprungliga

Med affektionsvärde menar Sorte (2005) miljöns förmåga att berätta om en förfluten tid. En positiv affektion kan uppstå om miljön upplevs som ursprunglig. Att uppleva en historisk miljö kan även skapa en större medvetenhet om nuet genom att man vistas i nutiden och det förflutna på en och samma gång (Johansson & Kuller 2005 se Sorte 2005, s. 236). Detta kan sammanfattas som att besökaren i en god parkmiljö ska kunna uppleva både dåtid och nutid.

Affektionsvärdet bedömdes utefter hur väl jag kunde avläsa en förfluten tid på platsen, detta utefter förekomsten av historiska spår på platsen.

Originalitet - Att inte känna igen sig

Originalitet innebär upplevelsen av något som står i kontrast till det vardagliga och upplevs som överraskande och speciellt. En orsak till att människan dras till detta är nyfikenheten till det obekanta (Johansson & Kuller 2005 se Sorte 2005, s. 238)

Originaliteten bedömdes utefter platsen utseendemässiga skillnader i förhållande till omgivningen. Jag utgick från hur väl jag upplevde att platsen hade en unik karaktär. Både hårdgjorda element samt vegetation bedömdes.

Sammanfattad bedömning av den ideala parken

Den ideala parken är enligt Sorte (2005) en park med hög komplexitet, det vill säga en park med stor variation och hög artrikedom. Helheten ska balanseras av en lika hög komplexitet. Om det finns obalans mellan komplexitet och helhet skapas en negativ upplevelse (Sorte 2005). Sorte (2005) beskriver att Kraftfullhet bör bestå av stora träd och balanseras upp med blommande grönska. Den ideala parken har lika höga värden av affektion och originalitet samt en hög social status genom en god skötsel (Sorte 2005).

ÖVERSIKTSPLAN FÖR KIRSEBERG

I den fördjupade översiktsplanen för Kirseberg (2015) beskrivs det planförslag som innebär att en ny stadsdel ska utvecklas i området Järnvägen 1:5. Planförslaget innebär främst en ökning av bostadshus, men även av skolor, handel, kontor och grönområden. Ambitionen är att bryta de barriärer av järnvägar, outnyttjad mark och gamla industriområden som korsar och omger området (Malmö stad, 2015b). I den fördjupade översiktsplanen behandlas även frågor om grönstrukturen under rubrikerna "Naturmiljöer" och "Grön stad". I dessa delar framgår det att området ska ha en grön profil, enligt principen: "Alltid något grönt i sikte", med ett grönt nätverk i form av parker, fickparker, grönstråk och gröna gaturum. Det framgår att olika funktioner och grönytor kan slås ihop till en större sammanhängande yta, samt att öppna dagvattenytor kan anläggas i anslutning till dessa. Det beskrivs även att det, inom planområdet, idag finns grönområden, odlingslottsområden och övergiven ruderatmark som delvis har höga naturvärden. Dessa miljöer är bland annat belägna intill järnvägsstädernas vagnhall och har utvecklat en flora med flera sällsynta växtarter. Arter som blir allt mer sällsynta i det Skånska landskapet och framförallt i stadsmiljöer (Malmö stad, 2015b). Slutligen beskrivs att den industriella historien ska kunna lämna sitt avtryck på platsen. Detta gäller även utformningen av utemiljöerna. Den industriella karaktären som idag finns på platsen ska bibehållas genom att bevara industriella element (Malmö stad 2015b, s. 18-19).

KONSEKVENSER AV PLANFÖRSLAGET

I miljökonsekvensbeskrivningen för Kirseberg (2015 s. 12) beskrivs målen med planförslaget: att bygga en tät stadsdel med ny grönstruktur samt att tillgängligheten till närliggande grönområden och parker kopplas ihop genom nya gröna länkar. Genom detta gynnas både människan och den biologiska mångfalden. Fortsatt beskrivs att en väl utförd gestaltning av grönytor kan komma att gynna flera ekosystemtjänster som pollinering, rening av luft och vatten, flödesreglering, bullerdämpning och koldioxidupptag (Malmö stad 2015a, s. 12). Genom exploateringen kommer stora delar av befintlig ruderatmark att försvinna. Detta leder till att de hotade arterna klotullört och piggtistel riskerar att dö ut. För att förhindra detta skulle vissa delar av befintlig ruderatmark kunna behållas inom planområdet och inte bytas ut till makadam som skulle innebära att miljön blir för torr för växterna. Ett annat möjligt alternativ kan vara att skapa nya liknande miljöer inom eller utanför området. Om tillräcklig kompensation görs skulle planförslaget inte innebära en negativ inverkan på de hotade arterna (Malmö stad 2015a, s. 12).

PLANERINGSRIKTLINJER FRÅN FÖP

Följande riktlinjer är hämtade från den Fördjupade översiktsplanen för Kirseberg och är kopplade till grön- och naturområden samt kulturhistoria.

Industriella inslag i form av till exempel traverser, ledningsstolpar, stoppbockar, grönytor och järnvägsspår, ska förvaltas och utvecklas så att området får karaktär (Malmö stad 2015b, s. 19).

Planområdet ska innehålla en grannskapspark om cirka 1 hektar. Parken ska placeras centralt inom Järnvägsverkstäderna. (Malmö stad 2015b, s. 25).

Befintlig vegetation ska så långt som möjligt tillvaratas i den framtida planeringen av planområdet (Malmö stad 2015b, s. 26).

VAD JAG TAR MED MIG

Den nya stadsdelen i Kirseberg ska ha en grön profil med mottot "Alltid något grönt i sikte. Det ska finnas olika typer av gröna områden varav ett ska bestå av en grannskapspark med en storlek på cirka 1 hektar, placerad centralt inom järnvägsstäderna. Planområdet innehåller ruderatmark med höga naturvärden som så långt som möjligt ska bevaras. Det är även viktigt att industriella element så som stoppbockar, traverser bevaras för att behålla områdets karaktär.

HALVSTRUKTURERAD INTERVJU

Följande text är en sammanfattning av ideer och önskemål om parken som jag tar med mig från de halvstrukturerade intervjuerna. De som intervjuades var Anders Gintse på Jernhusen som är beställare i projektet, Karin Fagerberg på FOJAB som arbetar med stadsutvecklingen av området samt den lokala kulturföreningen Vi på Backarna som arbetar för att skapa ett rikt kulturliv i området.

VAD JAG TAR MED MIG

När det gäller funktioner är det bra om det finns möjlighet till att promenera, sitta ner, spela boll etc. Hårdgjorda ytor kan ha flera funktioner och fungera som både mötesplats och yta för kreativa aktiviteter. "Öppna ytor inbjuder till flexibla aktiviteter så som marknader" (Vi på backarna, intervju, 30 mars 2017). Det är även bra med möjlighet till odling i exempelvis pallkragar.

Lekplatsen behöver inte vara en klassisk lekplats då den typen finns i flera av de omkringliggande parkerna. "Lek kan innefatta mer naturlek med exempel stenar och olika höjder på marken. Klättra i träd" (Vi på backarna, intervju, 30 mars 2017). Leken behöver inte vara koncentrerad till en specifik plats utan hela parken kan med sin spännande miljö inbjuda till lek. "Både barn och vuxna ska känna sig inkluderade i lek. Att vara kunna vara kreativa och leka tillsammans" (Vi på backarna intervju, 30 mars 2017). Det kan finnas öppna ytor med exempelvis plattor där fantasin kan få flöda fritt. Man kan köra dressin på tågrälsarna.

I omgivningen finns flera lummiga parker, bland annat Beijers park, med gröna gräsmattor och stora träd. "Den nya parken i Kirseberg kan bli en kontrast till Beijers park. Ett mer hårt och ruffigt intryck med rälsar och asfalt" (Karin Fagerberg, intervju 13 feb 2017). Det är viktigt att bevara de historiska spåren från bangården för att behålla områdets karaktär. Därför ska ruderatmarken och de kulturhistoriska elementen få finnas kvar. "Håll fast vid den karaktären! Man ska tydligt känna att den hör hemma på platsen. Att den blir ett landmärke som inte kan finnas på någon annan plats" (Karin Fagerberg, intervju 13 feb 2017). En förskola ska eventuellt anläggas i närheten av parken. Finns möjlighet till att använda parken till naturpedagogik

"Det är svårt att föreställa sig vad en ruderatpark är och hur den kan se ut" (intervju, Anders Gintse, Jernhusen, 9 mars 2017). Delar av ruderatmarken kan bevaras men kompletteras med tillägg av annan vegetation får att skapa en känsla av omhändertagenhet. Spänger kan sättas ut i ruderatmarken. "Nya kantiga inslag kan skapa kontraster till det naturliga" (Vi på backarna, intervju 30 mars 2017). "Det är viktigt med trygghet för att få bostäderna sålda. Alla ska kunna känna sig trygga under alla tider på dygnet" (intervju, Anders Gintse, Jernhusen, 9 mars 2017). Det kan lösas genom att parken hålls öppen utan höga skymmande buskage samt att det finns mycket belysning.

NATURVÄRDESDINVENTERING

Stora delar av gestaltungsområdet täcks idag av gles ruderatmarksvegetation. Enligt ekologigruppens naturvärdesinventering klassas ruderatmarken med: högt naturvärde 2, där klass 1 innebär högsta naturvärde. I och med bangårdens 150 åriga historia har området har en omfattande fröbank med en stor variation av blommande växter vilket har stor betydelse för många insekter. Bland annat påträffades de rödlistade insektsarterna hedesidenbi, kustsandbi och blåeldvivel och de rödlistade växterarna klotullört, taggkörvel, piggtistel och etternässla (Ekologigruppen 2016).

Figur 22. Karta över ruderatmark (grönmarkerad) med naturvärde klass 2 inom gestaltungsområdet (streckad linje). Klass 1 innebär högsta värde. Största delen av gestaltungsområdet täcks av ruderatmark. Befintlig bebyggelse markerad med brunt. Kartunderlag: Ortofoto © Lantmäteriet

RÖDLISTADE ARTER

Klotullört

Klotullörten är en ettårig, grå filthårig ört som blir mellan 10-30 cm hög. Växten är korgblomning och blomkorgarna sitter ofta tillsammans i klotformationer om 20 till 40 st. Arten blommar i juli till augusti och sprider sig med frön. Klotullörten gynnas av kraftigt störda miljöer och kan hittas på torra och sandiga marker på bland annat obebyggda tomter och bangårdar. Arten är starkt hotad av exploatering samt igenväxning.

Åtgärd för att bevara: Förhindra igenväxning genom kontinuerlig störning (Artdatabanken 2017).

Taggkörvel

Taggkörvel är en flockblomstrig, grenig ört som kan bli upp till 70 cm hög. Blommorna är små och vita, slår ut i maj-juni. Arten växer på torr och sandig mark som till exempel ruderatmark, vägkanter eller stenbrott. Arten är hotad av ogräsbekämpning och röjning på ruderatmarker.

Åtgärd för att bevara: Förhindra igenväxning genom kontinuerlig störning och undvika röjning och ogräsmiddel (Artdatabanken 2017).

Piggtistel

Piggtistel är en grenig ört som kan bli upp till 200 cm hög. Blommorna är ljuslila och blommar i juli-september. Arten växer på torr kulturpåverkad mark som ruderatmark, avfallsplatser och stenbrott. Då arten kräver mycket ljus hotas den av igenväxning.

Åtgärd för att bevara: Förhindra igenväxning genom kontinuerlig störning och undvika röjning och ogräsmiddel (Artdatabanken 2017).

Etternässla

Etternässla är en ört som kommer upp på våren och kan bli upp till 20 cm hög. Arten har nässelhår på blad och stjälek och kan hittas i odlingmarker, rabatter och på ruderatmarker. Arten missgynnas av ogräsmiddel och igenväxning samt grusläggning och asfaltering.

Åtgärd för att bevara: Förhindra igenväxning genom kontinuerlig störning och undvika röjning och ogräsmiddel (Artdatabanken 2017).

Figur 23. Klotullört

Figur 24. Taggkörvel

Figur 25. Piggtistel

Figur 26. Etternässla

VAD JAG TAR MED MIG

För att säkerställa att de rödlistade arterna bevaras är det viktigt att behålla de förhållanden som finns i den växtmiljö de gynnas av, det vill säga en ruderatmark som hålls öppen och solexponerad. Det ska finnas miljöer som är sandiga och grusiga och marken ska hindras från att växa igen genom kontinuerlig störning samtidigt som röjning undviks.

INVENTERING

Följande avsnitt visar den inventering som jag gjort genom platsbesök samt studering av flygbilder, kartor och planer. Inventering av markmaterial, växtlighet, kulturhistoriska element, omgivande parker samt framtida och bevarad bebyggelse förklaras genom text, kartor och bilder.

OMGIVANDE PARKER

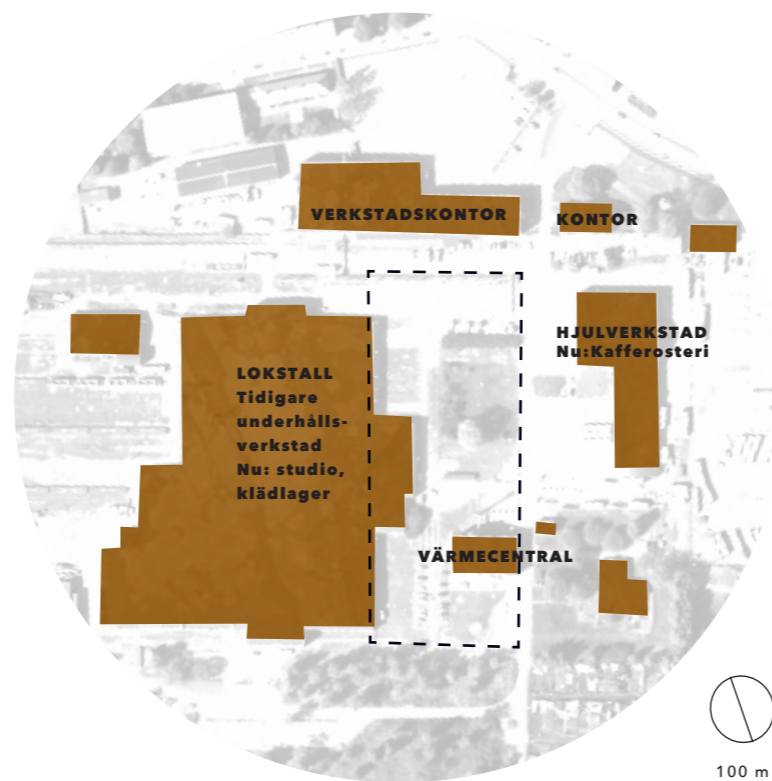
I omgivningen runt gestaltungsområdet finns flera större parker (se figur 27). Beijers park är den största av dem, 12 hektar, och består av en lummig grönyta med mycket träd och stora gräsmattor. Den har en temalekplats med djurtema där barnen kan lära sig om djuren i parken. Det finns även klätterställningar, gungor och sandlådor. I övrigt finns ett Café, utegym samt en damm med en brygga. Flygfältsparken är en lummig park med stora gräsytor många träd och en bollplan. Ellstorpsparken innehåller en lekplats med gungor, sandlåda och en gungbräda. Det finns även en stor grönyta med en kulle. Ellstorps hundrastgård är en grön och lummig hundrastgård som ligger i anslutning till Ellstorpsparken.

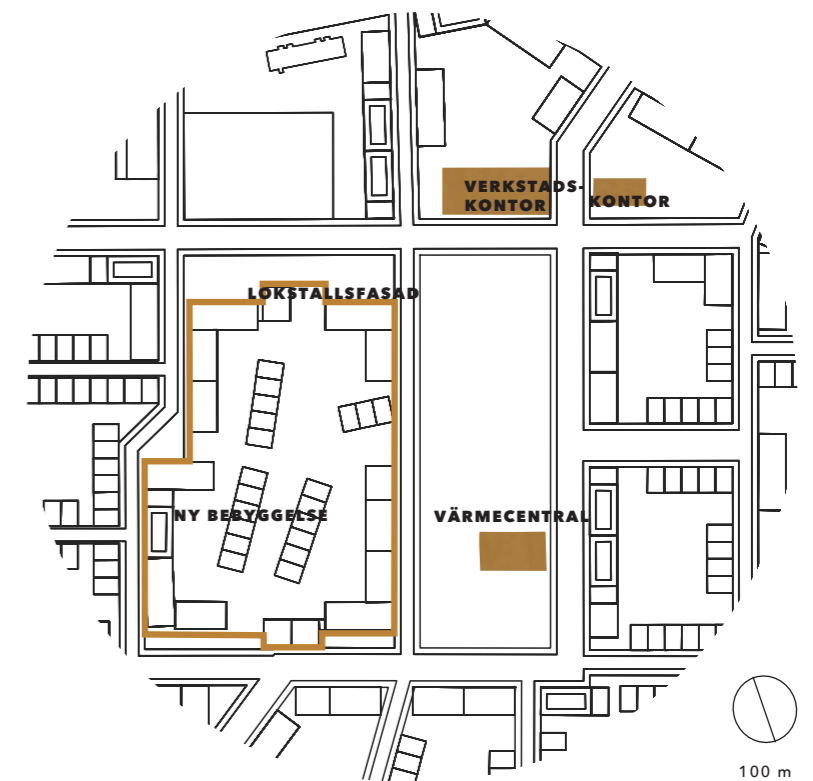
Figur 27. Inventeringskarta över omgivande parker: Beijers park, Flygfältsparken, Elltorpsparken och Ellstorps hundrastgård. Kartunderlag: Ortofoto © Lantmäteriet

BEFINTLIG OCH FRAMTIDA BEBYGGELSE

Enligt nuvarande ritningsunderlag kommer värmecentralen, verkstadskontoren och fasaden på lokstallet att bevaras. Övrig bebyggelse försvinner och ersätts med ny bebyggelse. Inom lokstallsfasaden kommer det tillföras nya bostäder. I dagsläget finns det ett kafferosteri i hjulverkstaden och studios samt ett klädlager i lokstallet.

Figur 28. Inventeringskarta över befintliga omgivande byggnader: Lokstallet, värmecentralen, hjulverkstaden samt verkstadskontoren. I nuläget används finns ett kafferosteri i hjulverkstaden och i lokstallet finns studios och ett klädlager. Gestaltungsområdet markeras med den streckade rektangeln. Kartunderlag: Ortofoto © Lantmäteriet

Figur 29. Karta över bevarad (orange) och framtida bebyggelse (svart linje). De byggnader som bevarats är värmecentralen, de två kontoren samt fasaden på lokstallet. Innanför lokstallsfasaden kommer ny bebyggelse att byggas. Hjulverkstaden kommer att rivas. Ritningsunderlag: FOJAB Arkitekter

Figur 30. Ruderatmark med björksly invid lokstallet.

Figur 31. Befintlig lönn och syren invid lokstallet.

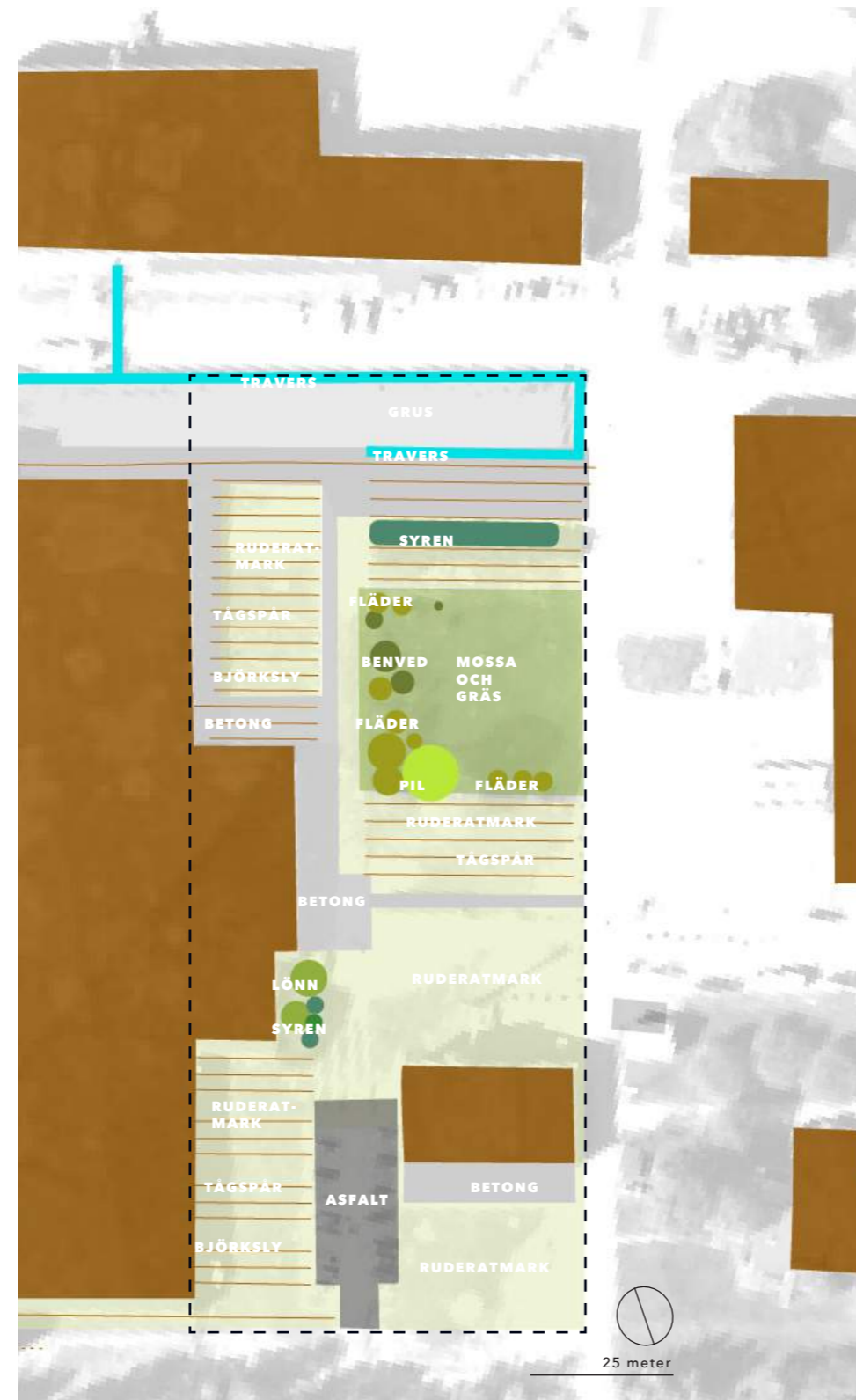

Figur 32. Ruderatmark med tågspår.

Figur 33. Under sommaren upplevs ruderatmarken som mer tilltalande och inte lika skräpigt tack vare sin grönska. Foto: Ekologigruppen.

INVENTERING ÖVER VEGETATION OCH HÅRDGJORDA MATERIAL

Figur 34. Inventeringskarta över buskar, träd och hårdgjorda material. Största delen av gestaltungsområdet täcks av ruderatmark, men det finns även en del hårdgjorda ytor av asfalt och betong samt träd och buskar som lönn, pil, benved, fläder, syren, brörk. Kartunderlag: Ortofoto © Lantmäteriet

VÄXTLIGHET

Gestaltungsområdet täcks idag till största delen av ruderatmark men det finns även en yta som består av mossa och gräs. Enligt Ekologigruppens naturvärdesinventering växer där höga örter som stånds, korsört, klubbkorsört, åkertistel, krustistel, kanadensiskt gullris, renfana, rallaros, blåeld samt berggrör. Det finns även låga örter som hundtunga, tistlar, binkor och ullört samt opievallmo, björnbär och jordgubbe (Ekologigruppen 2016). På platsen växer även ett antal träd och buskar som en stor pil, skogslönn, fläder, benved, syren, björk och ros. Vissa växter är planterade medan andra troligen är självsådda. Många av arterna upplevdes vara i dåligt skick.

HÅRDGJORDA MATERIAL

De markmaterial som dominerar i gestaltungsområdet är plattsgjuten betong och asfalt. Omgivande fasader består till största delen av rött tegel. Det finns ett stort antal tågspår samt en stor travers i metall.

Figur 35. Det stora befintliga pilträdet och fläderbuskage kan i mars upplevas som risiga.

Figur 36. Ruderatmarken i Augusti. Till höger skimtar pilträdet och i bakgrunden syns Lokstallet. Foto: Ekologigruppen.

INVENTERING ÖVER KULTURHISTORISKA ELEMENT

Figur 37. Ett rostigt gammalt tåglok ute på bangården.

Figur 40. Lyktstolpe

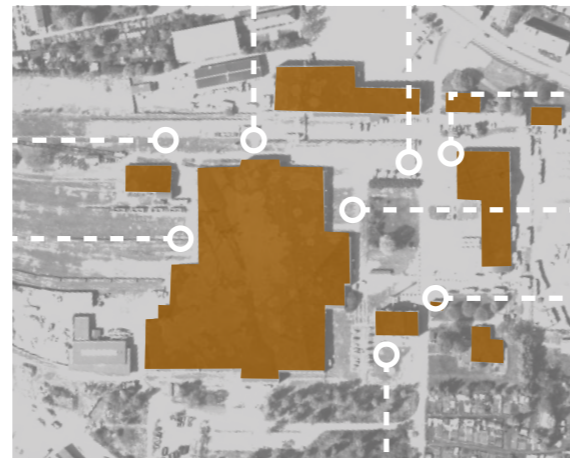
Figur 43. Travers i norra delen av området och syrenbuskage till vänster

Figur 46. En gammal klocka på en tegelfasad

Figur 38. En kvarlämnad stoppbock

Figur 41. Karta som visar placeringen för de kulturhistoriska elementen. Kartunderlag: Ortofoto © Lantmäteriet.

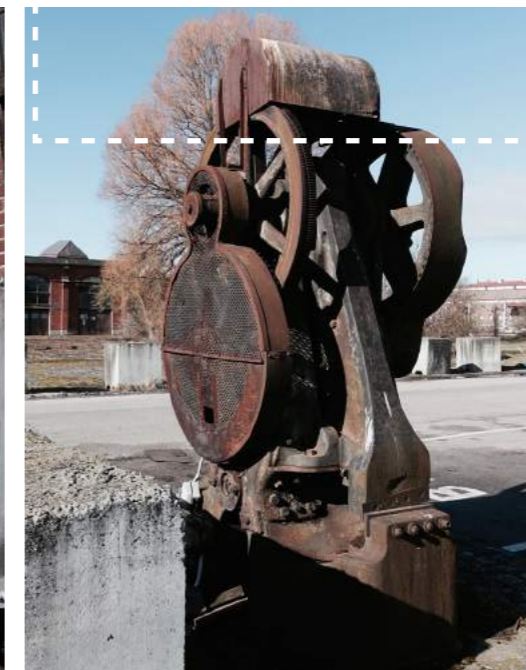
Figur 44. Kvarlämnade spår i ruderatmark intill lokstallet

Figur 39. En rostig växel vid ett tågspår

Figur 42. En rostig tank intill värmecentralen.

Figur 45. Kulturhistoriskt element med okänd funktion

Figur 47. Kvarlämnad skylt

ANALYS

MILJÖPSYKOLOGISK ANALYS

Nedan beskrivs resultatet från analysen, inspirerad av Sortes miljöpsykologiska teorier utifrån de åtta faktorerna.

Trivsamt- det hedoniska värdet.

Inom gestaltungsområdet finns naturelement så som träd, buskar, växter som gräs och olika örter samt grus. Dock blir upplevelsen av trivsamt låg. Då platsbesöket gjordes i mars upplevdes växtligheten som visnen.

Däremot inbjuder platsen, med sina historiska spår som byggnader och andra element till en ökad nyfikenhet till att upptäcka mer av platsen.

Komplexitet- den nyanserade variationen

Den befintliga ruderatmarken innehar en stor artrikedom vilket går att utläsa i naturvärdessinventeringen som gjorts i området (Ekologigruppen 2016). Omgivande lokstall, tegelbyggnader, traverser kontrasterar till ruderatmarken både färg-, material- och skalmässigt. De raka och strikta formerna som skapas av rälsarna mjukas upp av vegetationen.

Helhet- samspel och sammanhang

Det finns en blandning av natur- och kulturelement vilket skapar intressanta möten. Ett möte mellan den vildvuxna vegetationen och element från bangården. De omgivande byggnaderna och relikter som tågspåren skapar en struktur. Sammantaget skapas en helhet.

Rumslighet- öppenhet och slutenhet

Gestaltungsområdet är i sig självt ett rum då det delvis ramas in av omgivande byggnader. Växtligheten i den nordöstra delen skapar ett rum som upplevs som halvöppet medan övriga delar upplevs som öppna då vegetationen är låg. Det finns heller inga platser där besökaren kan observera omgivningen utan att själv bli sedd.

Kraftfullhet- ett uttryck för genus?

De kraftfulla elementen i gestaltungsområdet området dominerar med sin storskalighet. De kraftfulla elementen representeras främst av traversen och det stora pilträdet. Omgivande byggnader bidrar även de till en känsla av kraftfullhet. De mjukare element som finns är blommande träd och buskar som fläder och syren. Den artrika ruderatmarken kan sommardag upplevas som en blomsteräng.

Social status- bearbetning och omvårdnad

Skötseln inom gestaltungsområdet är i stort sett obefintlig. Under platsbesöket i mars upplevdes stora delar av växtligheten som visnen och de hårdgjorda ytorna som slitna, vilket i sin tur ger ett ovårdat och skrämmande intryck.

Affektion - igenkänning av det ursprungliga

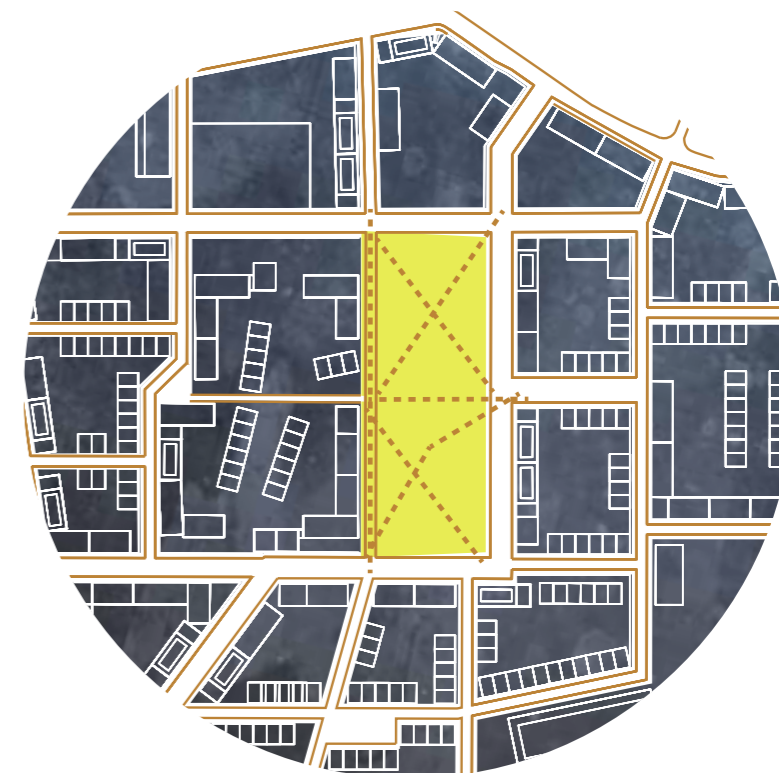
Det är lätt att kunna avläsa en förluten tid genom de många spår som finns från den tid då bangården var aktiv. Det förekommer historiska spår som lokstallet, traversen, stoppböcker, rälsar, växlar.

Originalitet - Att inte känna igen sig

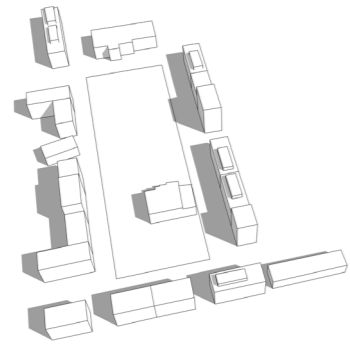
Genom den postindustriella karaktären som bangården skapar bryter området starkt av mot omgivande bebyggelse. Detta skapar i sin tur en känsla av originalitet.

Sammanfattning av analysen

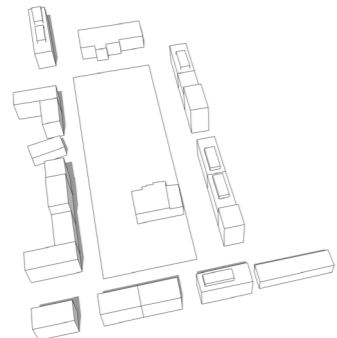
När det gäller trivsamt så har området ett lågt värde då växtligheten upplevs som ovårdad. Däremot inbjuder platsen med sin historia till en lust att upptäcka mer. Området har ett högt värde på komplexiteten genom den stora artrikedomen samt variationer i skala, material och färg. Omgivande byggnader och kvarlämningar skapar en struktur som ger området en starkt helhetsintryck. Rumsligheten är låg då stora delar av platsen upplevs som öppen. De kraftfulla elementen dominerar med sin storskalighet. Värdet på den sociala statusen är låg då skötseln är obefintlig i området. Affektionen och originaliteten är dock höga då det finns många historiska spår samt att området har en unik karaktär jämfört med omgivningen. Sammanfattningsvis bedöms området inte vara upplevelsemässigt idealt.

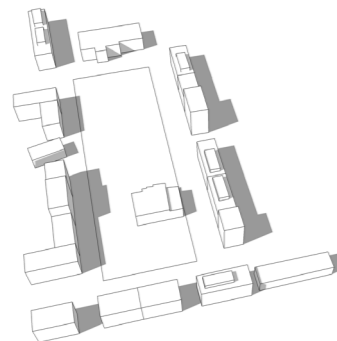
Figur 48. Analyskarta över framtida rörelsemönster i parken, gjord utifrån framtida bebyggelse och vägar. Den streckade orangea linjen visar hur jag tror att människor kommer att röra sig över parken. Då parken omges av många vägar kommer människor att vilja gå över parken. Ritningsunderlag: FOJAB Arkitekter

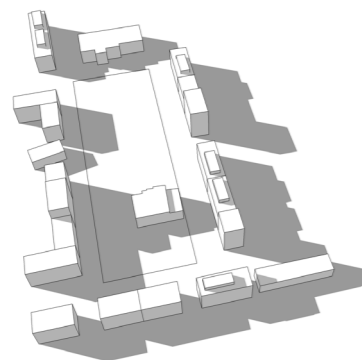
Figur 49. Kl. 11

Figur 50. Kl. 13

Figur 51. Kl. 15

Figur 52. Kl. 18

Skuggdiagram (se figur. 49- 52) utifrån framtida bebyggelse. Under sommaren (21 juni) exponeras stora delar av parken för sol, vilket betyder att det kan vara bra att tillföra växtlighet som ger möjlighet att vistas i skugga. Först på kvällen kommer omgivande bebyggelse att skugga parken.

Figur 53 visar hur jag kom fram till programpunkterna för gestaltungsförslaget. Jag tog ut det viktigaste från sammanfattningen i punkten "det jag tar med mig" från riktlinjerna från den fördjupade översiktsplanen, de halvstrukturerade intervjuerna, naturvårdsinventeringen, inventeringen, analysen samt den miljöpsykologiska analysen. Utifrån detta formulerade jag mina programpunkter.

PROGRAM

Nedan presenteras programmet som är uppdelat i sociala, ekologiska och kulturhistoriska programpunkter

SOCIALA

- » Skapa olika typer av mötesplatser- platser att hänga på
- » Möjliggöra för tillfälliga arrangemang
- » Erbjud en variation av sittplatser i både sol och skugga
- » Möjliggöra för odling
- » Skapa en uteservering
- » Skapa en park som inbjuder till spontan lek

EKOLOGISKA

- » Nya tillägg ska placeras på mark som tidigare varit hårdgjord för att bevara så mycket som möjligt av befintlig ruderalmark
- » Befintlig ruderalmarksvegetation hållas öppen för att hindra igenväxning
- » Tillägg av vegetation i ruderalmarken kan ske genom att tillföra arter med attraktiv blomning som är typiska för en ruderal miljö
- » Nya träd och buskar ska placeras så att de inte skuggar ruderalmarken. Arterna ska ha ett högt prydnadsvärde, vara blommande och få frukt eller bär

KULTURHISTORISKA

- » Behålla bangårdscharakteren genom att kvarlämnade element så som stoppbockar, järnvägsspår, växlar etc. bevaras och integreras i gestaltningen
- » Järnvägsspår kan användas till gångvägar

del 3 GESTALTNINGSFÖRSLAG

Bilden ett perspektiv som visar parkens södra entré. Den gula betongmuren i sitthöjd, ruderatmarksängen, perennplanteringarna samt portalerna i kortenstål.

PARKENS DELAR:

- NORRA ENTRÉN
- DUNGEN
- LOKSTALLSTORGET
- RUDERATMARKSÄNGEN
- UTESERVERINGEN
- SÖDRA ENTRÉN

Den norra entrén markeras med en gul låg mur med parkens namn. Traverserna har bevarats och adderats med klätterväxter. Under traversen finns en flexibel yta i betong som kan användas för olika evenemang som marknader. Till vänster om traversen finns en grusad yta med möjlighet för odling i pallkragar.

I förgrunden under träden syns tågspåret som går tvärs genom dungen. Bakom träden skymtar utkikstornet och den låga betongmuren som fungerar som sekundär sittplats.

På Lokstallstorget finns möjlighet att hänga, vila, sola och leka. Rörliga plattformar på hjul är placerade på tågrälsar. Inuti dessa finns perennplanteringar och runt om finns sittplatser. Perennplanteringar och träd består av arter som gynnar pollinerande insekter. Perennerna ska vara av arter som inte frösår sig.

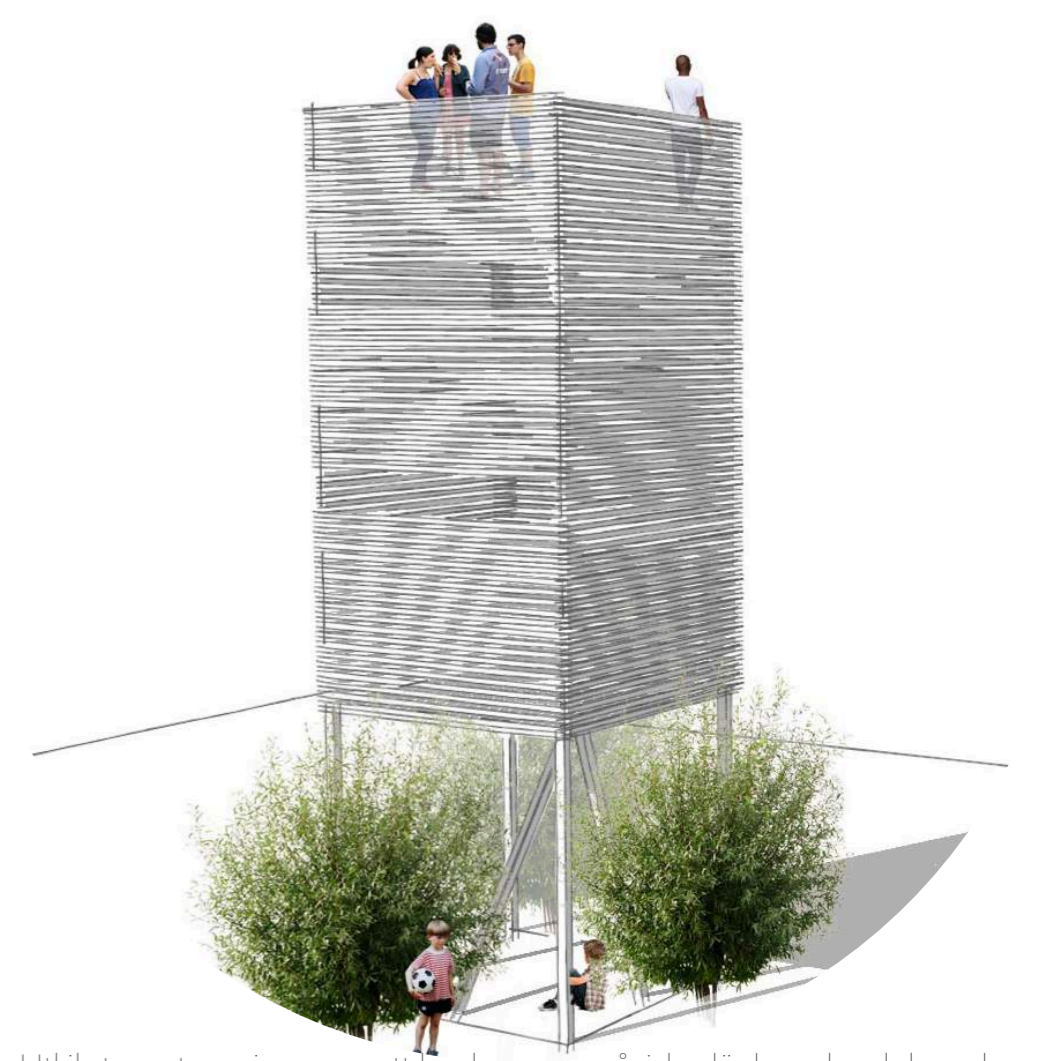
Ute i rudersmarksängen fungerar som en flexibel yta med möjlighet till att leka och spela boll. Ett lok från banområdet har flyttats ut i rudersmarksängen.

Vid den södra entrén möts besökaren av den låga gula muren. Därefter leds besökaren in av trädrader följt av en serie portaler i kortenstål. På sidorna om portalerna finns perennplanteringar samt sittplatser som går omlott med rudersmarksängen. Portalerna skapar känslan av en tunnel med fokus mot det gamla loket.

SKALA 1:500/A1

Utkikstornet omringas av ett buskage av gråvide där barn kan leka och gömma sig. Uppe i utkikstornet kan man få en överblick över parken.

Nuvarande värmecentralen blir till restaurang med uteservering i söder samt östligt läge. Uteserveringen är placerad på en yta som i dagsläget är hårdgjord. Bord och stolar kan även placeras ut på ången. Ute på ången finns ett kulturhistoriskt element som fungerar som fokuspunkt och berättar om platsens historia. Den gamla tanken intill fasaden har också bevarats och är nu en del av uteserveringen.

Parken ramas in av ett staket i kortenstål. Materialet tänkt att förstärka den industriella karaktären. Staketet är 1 m högt och pinnarna står med 15 cm mellanrum. Mellanrummen släpper in ljus vilket gör att skuggan på rudersmarken inte blir så stor. Staketet har öppningar på flera ställen vilket skapar fler möjliga entréer och gör det möjligt för besökaren att gena över rudersmarksängen. Detta gör att ången slits vilket är bra för att förhindra igenväxning.

RUDERATMARK & KULTURHISTORISKA ELEMENT

BEFINTLIG RUDERATMARK

Stora delar av gestaltningsområdet täcks idag av gles ruderatmarksvegetation med arter som ständs, korsört, klubbkorsört, äkertistel, krustistel, kanadensiskt gullris, renfana, rallaros, blåeld samt berggrö. Det finns även låga örter som hundtunga, tistlar, binkor och ullört samt opiumvallmo, björnbär och jordgubbe (Ekologigruppen 2016). På platsen växer även ett antal träd och buskar som en stor pil, skogslönn, fläder, benved, syren, björk och ros. Vissa växter är planterade medan andra troligen är självsådda. Enligt Ekologigruppens naturvärdesinventering klassas ruderatmarken med: högt naturvärde 2, där klass 1 innebär högsta naturvärde. I och med bangårdens 150 åriga historia har området en omfattande fröbank med en stor variation av blommande växter vilket har stor betydelse för många insekter. Bland annat påträffades de rödlistade insektsarterna hedesidenbi, kustsandbi och blåeldvivel och rödlistade växterna klotullört, taggkörvel, piggtistel och etternässla (Ekologigruppen 2016).

Planen till höger visar vad som i nuläget är hårdgjort (grått) och är ruderatmark (grönt) inom gestaltningsområdet. I gestaltningsförslaget har nya tillägg till största delen placerats på mark som i nuläget är hårdgjort. Gångvägarna och uteserveringen är placerade på ytor som idag består av betong eller asfalt och Lokstallstorget placerad på en yta som idag tas upp av en del av Lokstallet. Nya träd placeras så att de till största delen inte skuggar ruderatmarken.

Inventeringskarta som visar vad som i nuläget är hårdgjort (grått) och vad som är ruderatmark (ängstextur). Gestaltningsområdet markeras med den streckade linjen.

Klotullört

Piggtistel

Etternässla

Taggkörvel

BEVARANDE AV RUDERATMARK

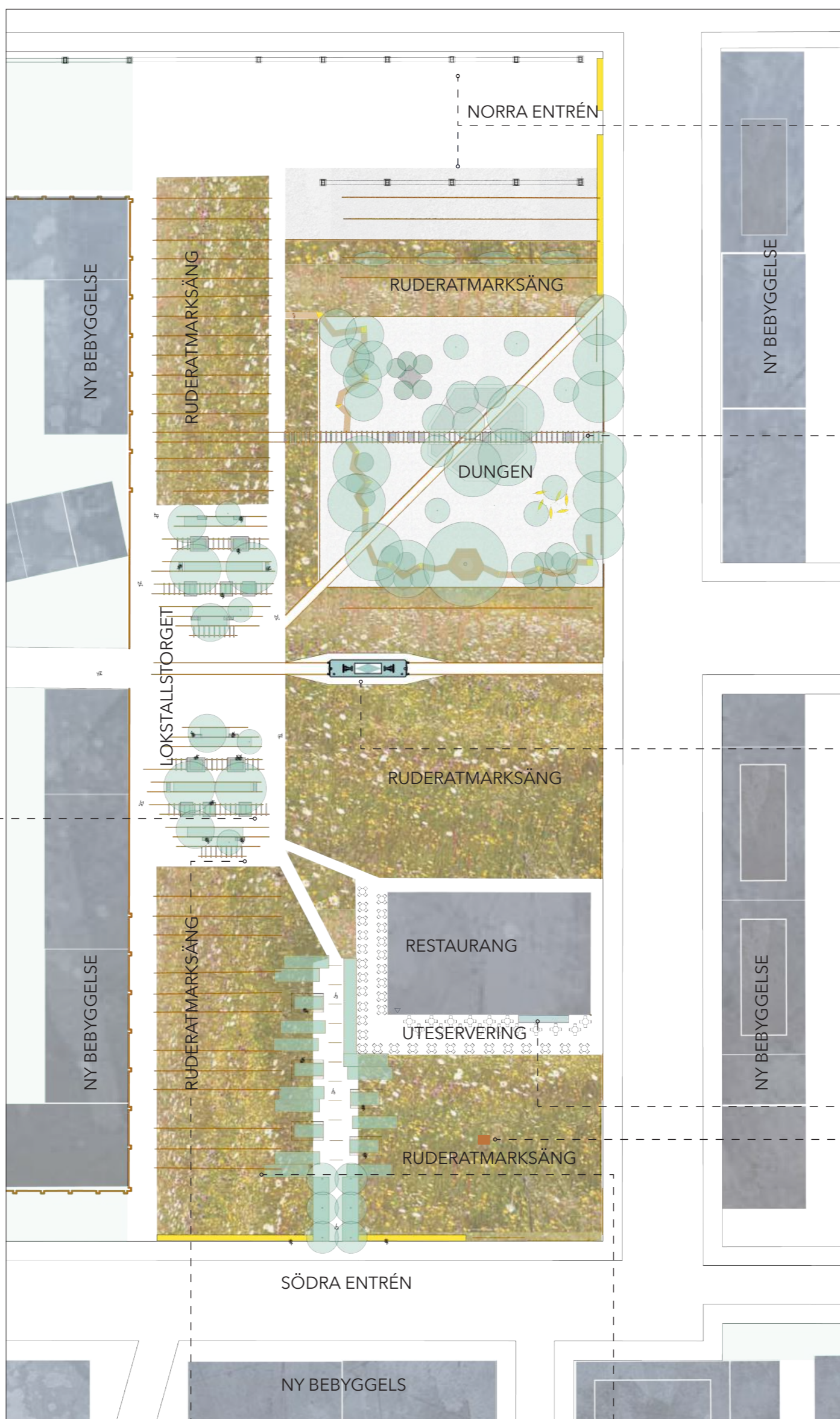
Ruderatmarkens placering har varit styrande i gestaltningen av parken. Befintlig ruderatmark har till största delen bevarats genom att nya tillägg till största delen har placerats på mark som i nuläget är hårdgjort (se plan till höger). Då det i naturvärdesinventeringen inte fanns någon exakt beskrivning av var de rödlistade arterna växer, visste jag inte hur mina val skulle påverka dem. Genom Ekologigruppen fick jag svaret att arterna inte växer på någon specifik plats utan kan dyka upp lite varsomhelst. Det viktigaste är att man bevarar den växtmiljö som arterna trivs i, dvs en plats som är grusig, öppen och solig.

Björksly har rensats bort för att göra ruderatmarksängen mer öppen och hindra igenväxning. Blommande arter som har en attraktiv blomning som vallmo och blåeld har tillförts på ruderatmarksängen. Dessa arter finns naturligt på befintlig ruderatmark.

För att behålla de hotade arterna är det viktigt att ytan slits för att förhindra igenväxning. Ruderatmarksängen är därför tänkt att fungera som en flexibel yta att exempelvis leka och spela boll på. Den kan även utnyttjas till picknick.

KULTURHISTORISKA ELEMENT

De kulturhistoriska elementen som bevarats och integrerats i gestaltningen är stoppböcker, lyktstolpar, växlar, traverser, tågspår, en tank samt ett lok. Dessa finns utplacerade runt om i parken (se plan till höger). Stoppböcker kan hittas på Lokstallstorget och i Dungen. På Lokstallstorget finns lyktstolpar, växlar samt tågspår. Traversen har bevarats och står kvar på samma ställe som i dagsläget. Ute i ruderatmarksängen hittar man loket och vid uteserveringen finns det gamla tanken kvar.

Plan som visar bevarad ruderatmark i gestaltningsförslaget samt var de kulturhistoriska elementen finns placerade. Omkringliggande bilder visar vilket element det gäller.

Travers vid norra entrén

Stoppbock som kan hittas i Dungen

Loket ute på ruderatmarksängen

Tank invid restaurangfasaden

Växel som kan hittas på Lokstallstorget

Lyktstolpen kan hittas på Lokstallstorget

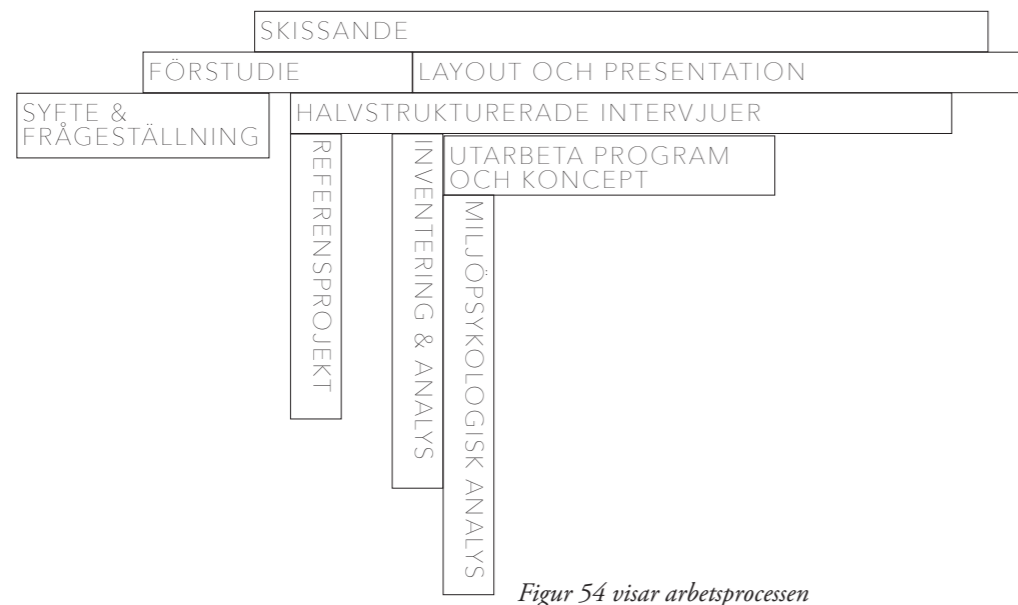
Tågspår finns runt om i parken

Kulturhistoriskt element som finns ute i ången vid uteserveringen

del 4 GESTALTNINGSPROCESSEN

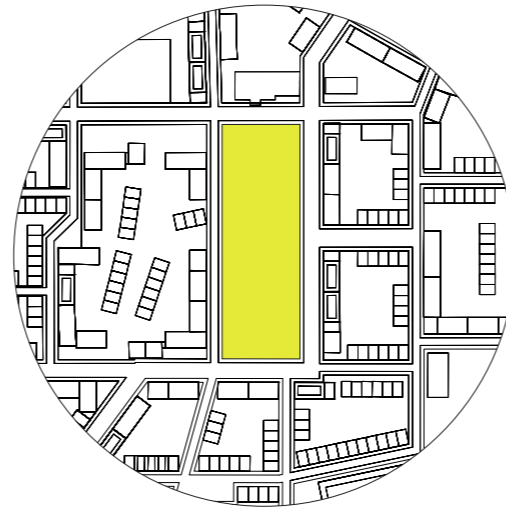
*Bilden visar den kvarlämnade tanken invid
värmecentralens fasad.*

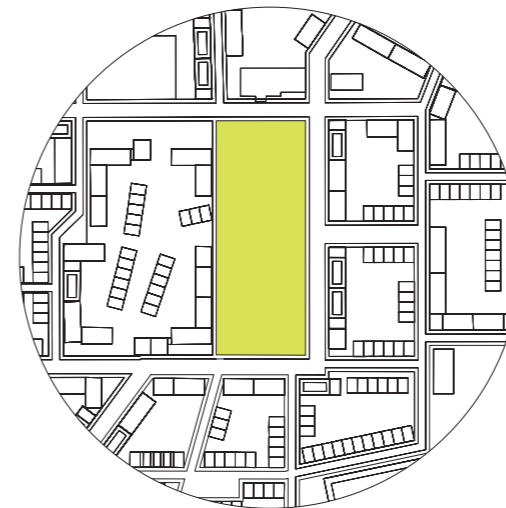
Figur 54 visar arbetsprocessen

ÖVERGRIPANDE PROCESS

Arbetsprocessen har inte varit en rak väg. Vissa saker har skett parallellt, medan andra har varit ett stopp på vägen som genomförts och sedan varit avklarade. I början av arbetet samlade jag information om projektet i Kirseberg från Malmö stad och involverade företag. Detta gav mig en förståelse för gestaltningsområdets värden, förutsättningar och utmaningar. Referensprojektet var också en metod som tidigt hjälpte mig generera idéer och komma igång med gestaltningsarbetet. Skissarbetet påbörjades innan mitt platsbesök i Malmö, vilket var ett medvetet val då jag ville arbeta fritt och inte låsa mig vid en idé. Från början skissades för hand på skisspapper och senare övergick jag mer till AutoCAD och illustratör. När jag genomfört platsbesöket och de olika analyserna kunde jag omarbota och förbättra mina idéer utefter platsens förutsättningar. Utifrån informationen från förstudien kunde jag sedan utforma programpunkterna för gestaltningsförslaget. Jag formulerade också den bärande idén *Artrikedom på spåren* som innefattade sociala, ekologiska och kulturhistoriska värden. Kontakten med FOJAB, Jernhusen, Ekologigruppen och den lokala föreningen har hjälpt mig när jag fastnat. De har gett mig idéer och feedback som hjälpt mig framåt och givit mitt förslag en verklighetsförankring. Att under arbetets gång stämma av med den miljöpsykologiska teorin samt definitionen av en kvarterspark har hjälpt mig avgöra om jag är på rätt spår och vad som behöver förbättras eller läggas till.

Figur 55. Bilden visar placeringen för parken samt omgivande framtida bebyggelse och vägstruktur. Ritningsunderlag: FOJAB Arkitekter

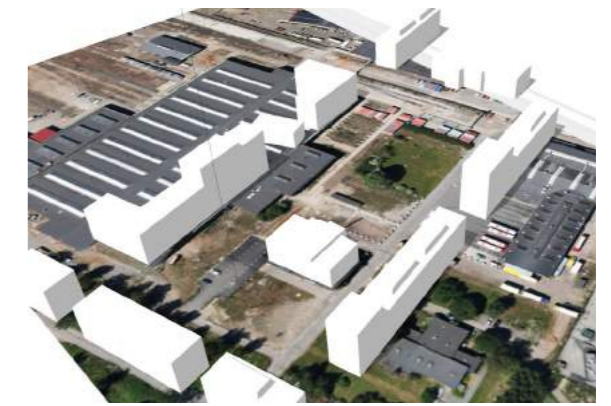

Figur 56. Bilden visar det bearbetade kartan där parken förlängts ut till lokstallsfasaden. Ritningsunderlag: FOJAB Arkitekter

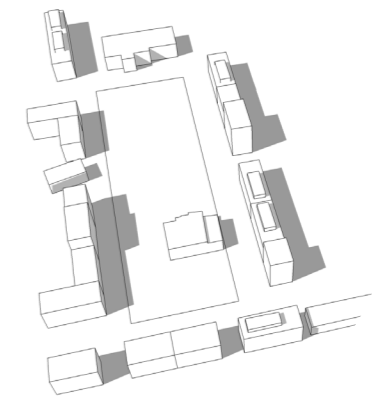
SKISSPROCESSEN

Följande skisser och text visar hur jag tagit mig framåt i min skissprocess, vilka idéer jag haft, vilka jag slopat och varför det blivit så. Generellt har mitt skissarbete gått framåt genom att jag ritat en skiss, utvärderat den, behållit vissa idéer men slopat andra.

Ett problem som tidigt dök upp var placeringen för parken samt hur jag skulle förhålla mig till den framtida bebyggelsen runt om parken. Då förslaget ständigt ändrades och det inte fanns några färdiga bygghandlingar valde jag i samråd med FOJAB arkitekter att vid en tidpunkt utgå från dåvarande ritningsunderlag och inte ta hänsyn i de uppdateringar som skedde. Jag var också fri att göra ändringar i underlagen och valde att rita om vägstrukturen men behöll bebyggelsen. Innan bearbetningen (figur 55) var parken omgiven av vägar. Jag valde dock att ta bort vägen och bredda parken för att få en bättre koppling till bostadsområdet och skapa en tryggare miljö (se figur 56). Då mitt syfte var att bevara den värdefulla ruderatmarken ville jag att parken skulle vara placerad på en sådan mark. Då det fanns flera områden med ruderatmark med höga naturvärden blev det svårt att välja var parken skulle placeras. I ritningsunderlaget från FOJAB var parken dock placerad på ett område med högt naturvärde (figur 59). Jag valde därför att utgå från den placeringen. Utifrån det omarbetade ritningsunderlaget kunde jag rita upp en 3D-modell

Figur 57. SketchUp-modell över framtida bebyggelse samt befintlig bebyggelse omkring och i parken.

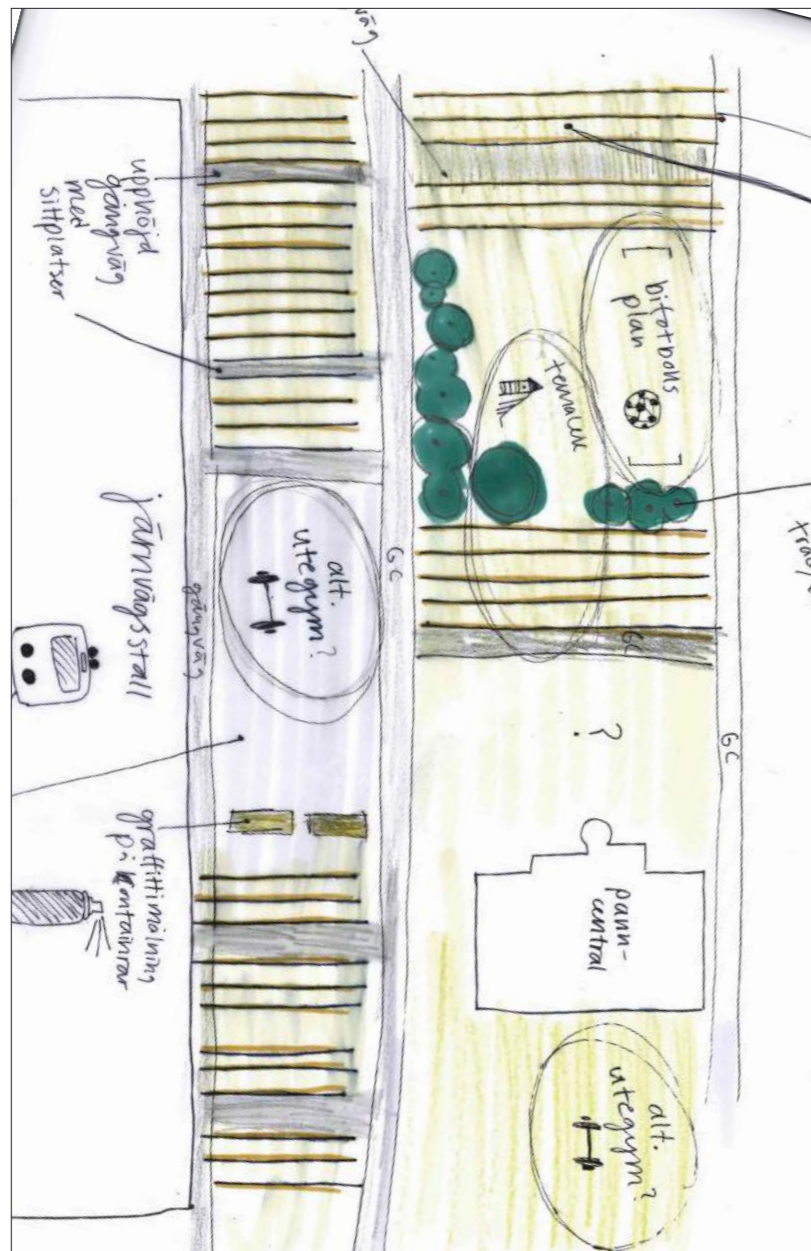

Figur 58. Skuggdiagrammen hjälpte mig förstå parkens microklimat.

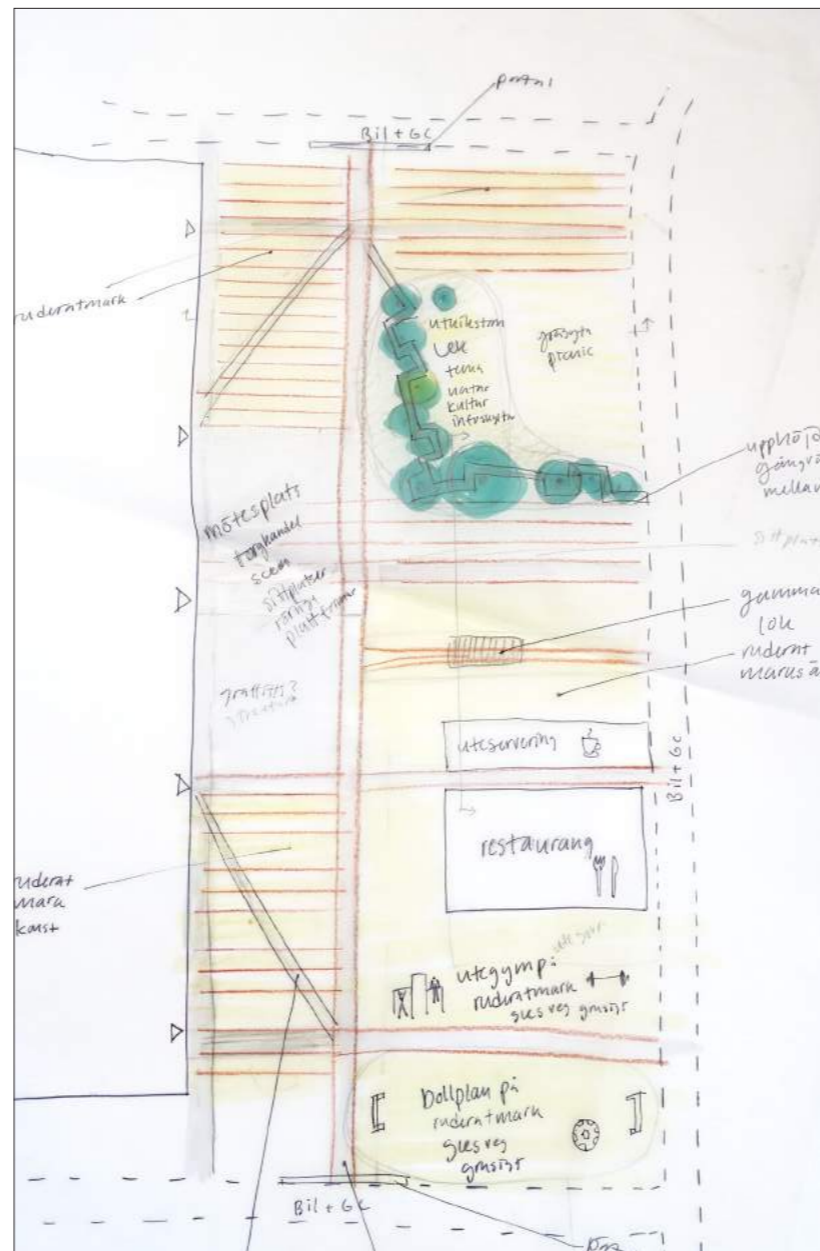
Figur 59. Karta över ruderatmark med naturvärde klass 2 inom gestaltningsområdet. Klass 1 innebär högsta värde. Kartunderlag: Ortofoto © Lantmäteriet

(figur 57) med byggnaderna och vägarna i SketchUp vilket gav mig en grund för gestaltningsarbetet. Sketchupmodellen gav mig en ökad förståelse för skalan på byggnaderna samt hur skuggorna vandrar över dygnet (figur 58).

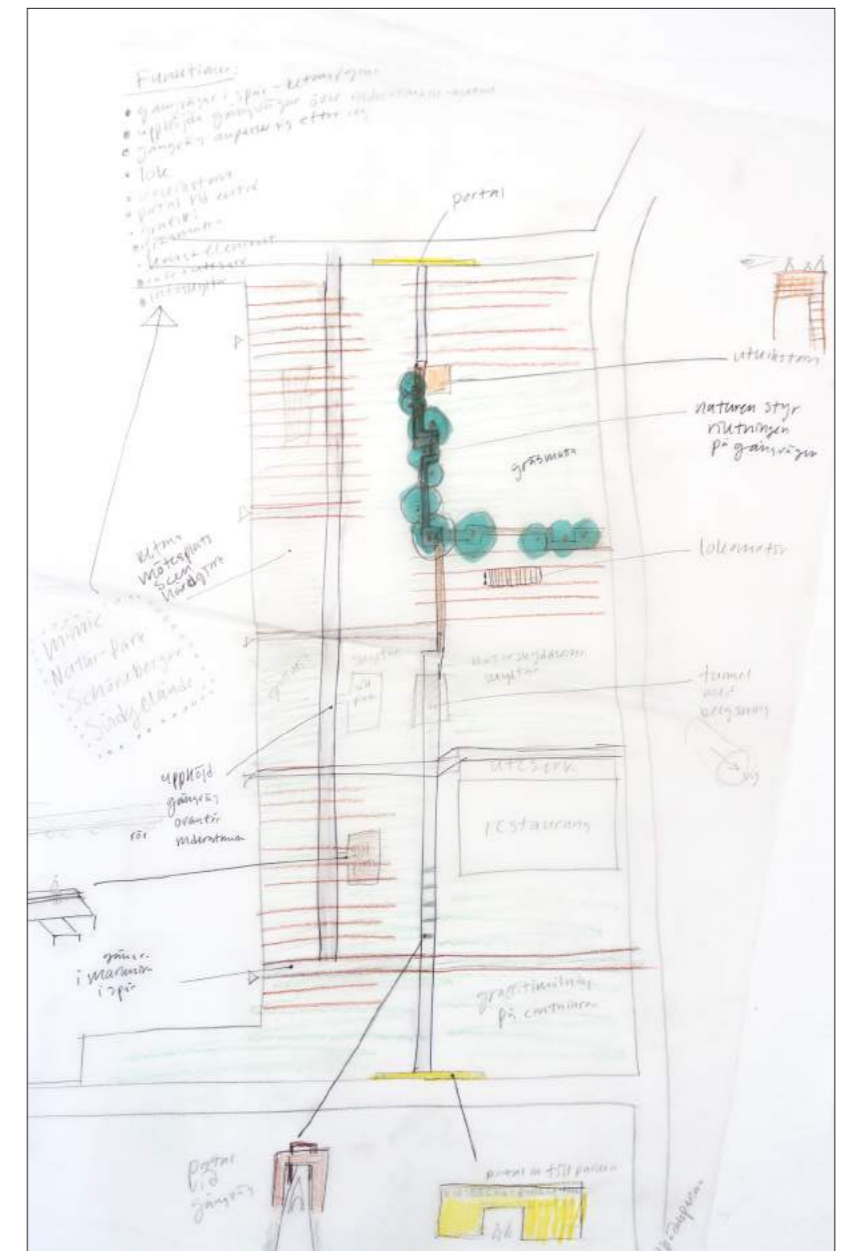
Figur 60. Tidig programskiss där jag placerat ut de funktioner jag ville få med i parken

Tidigt i skissarbetet fokuserade jag på att skissa mer översiktligt genom att dela in parken i olika områden med olika karaktärer. Utifrån mitt program försökte jag placera ut de olika funktionerna jag ville placera ut i parken. Bilden ovan (figur 60) är den första programskiss jag gjorde innan platsbesöket och utan tillgång till ritningsunderlag. Bland annat hade jag en ide om att lägga in ett utegym, en bollplan och en lekplats med temalek. Utegympet skulle antingen placeras på en hårdgjord yta vid lokstallet eller bakom varmecentralen. Jag placerade ut gångvägar i spårriktningarna

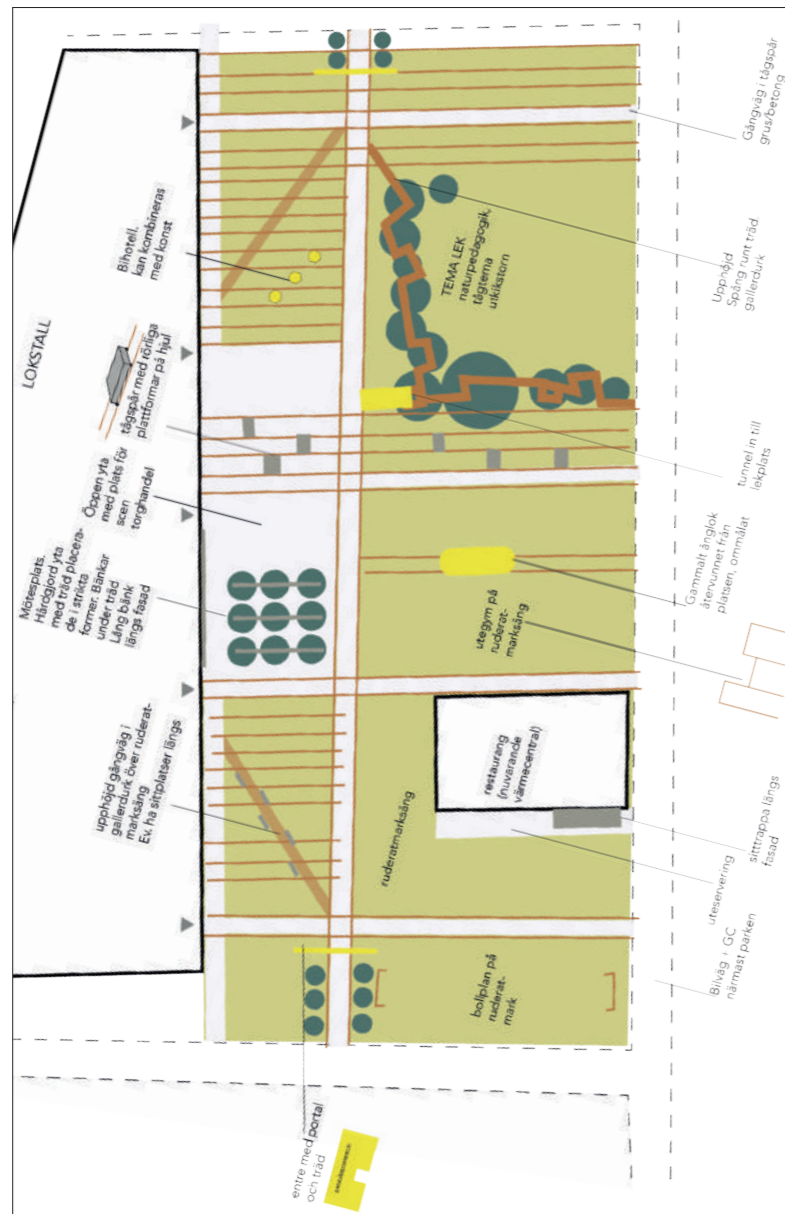
Figur 61. Bearbetning av föregående skiss där vissa funktioner flyttats och andra lagts till

Programskissen ovan (figur 61) är en bearbetning av föregående skiss. Utegympet har flyttats till baksidan av varmecentral då jag kände att placeringen blev för central. Den hårdgjorda ytan vid lokstallet har istället blivit till en mötesplats med olika funktioner då den ligger centralt i området. Jag kände inte att jag ville ha ett utegym i parkens centrala delar och flyttade därför den funktionen till ruderatmarken. Varmecentralen har blivit till restaurang med en uteservering och två entréer har markerats ut i syd och nord genom varsin portal. Ett gammalt lok från bangården har placerats ut på ruderatmarksängens.

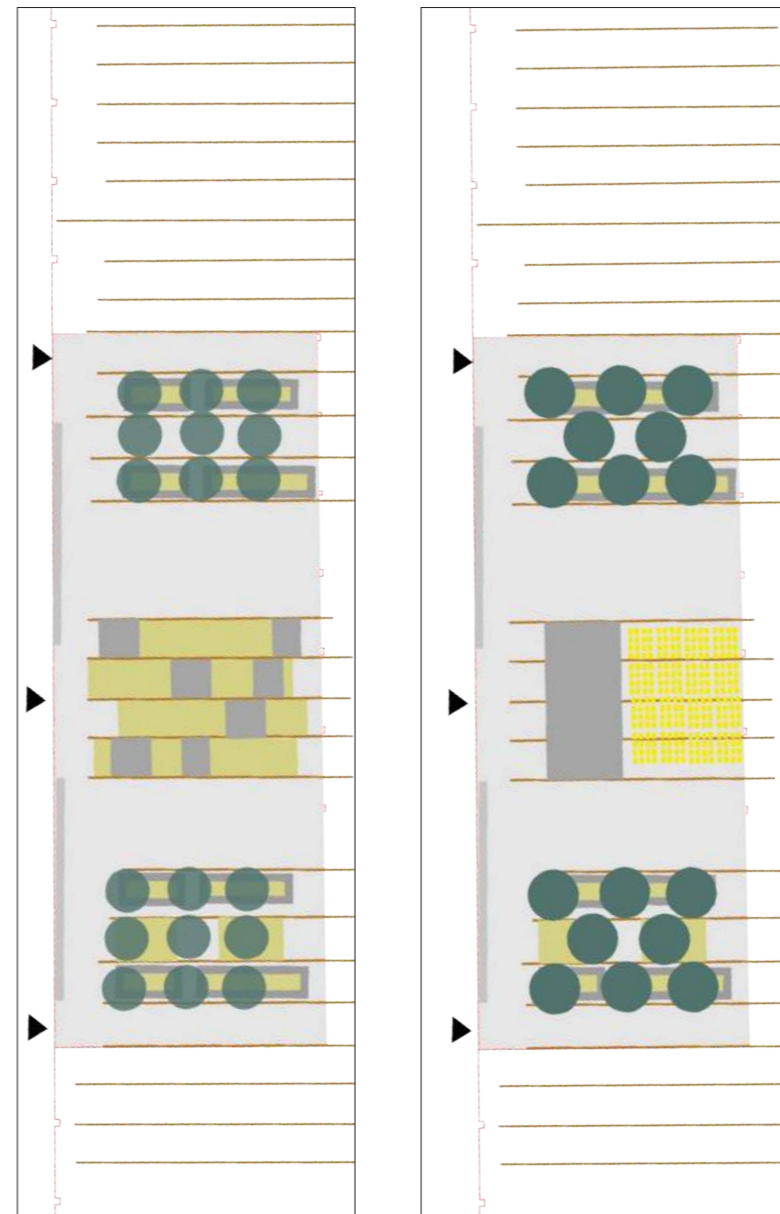
Figur 62. Skiss där jag tagit inspiration från referensprojektet.

I planskissen ovan (figur 62) tog jag inspiration från referensprojektet Schöneberger Südgelände Natur-Park genom funktioner, materialval och formspråk. I skissen finns en gulfärgad hög mur vid entréerna, utkikstorn, upphöjda gångvägar i durk, portaler i kortenstål, en tunnel och loket. Många av idéerna tog jag med mig till senare skisser och till det slutgiltiga förslaget medan vissa slopades. Detta på grund av att referensprojektet innefattar en större yta än gestaltungsområdet och alltså får plats med mer funktioner. Jag fick därför välja bort vissa funktioner så som tunneln.

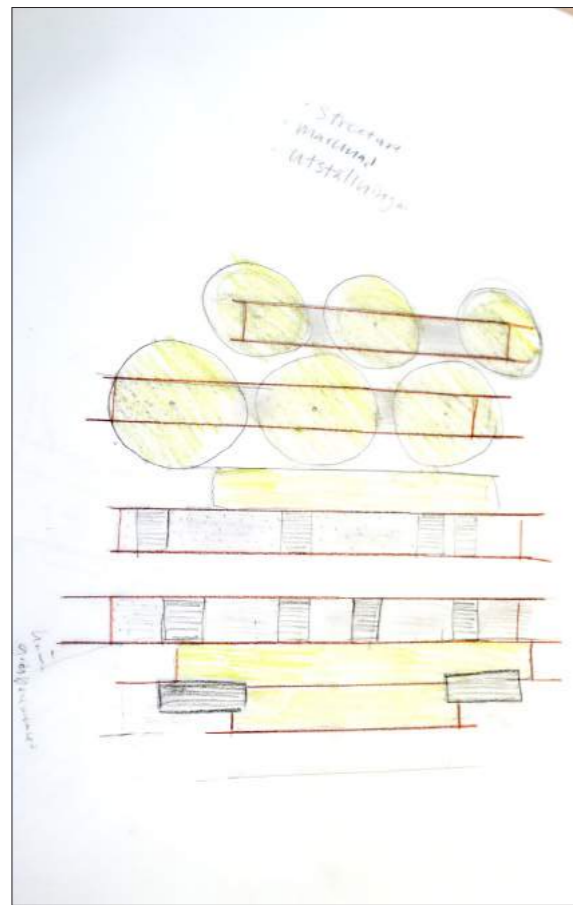
Figur 63. Bearbetning av föregående skiss

Denna planskiss (figur 63) är en bearbetning av föregående. Här har portalerna vid entréerna flyttats in i parken och träd har adderats vid entréerna. Uteserveringen har flyttats till söderläge. Den hårdgjorda ytan har adderats med träd, tågspår och flyttbara plattformar. Bollplanen har flyttats till utkanten av parken.

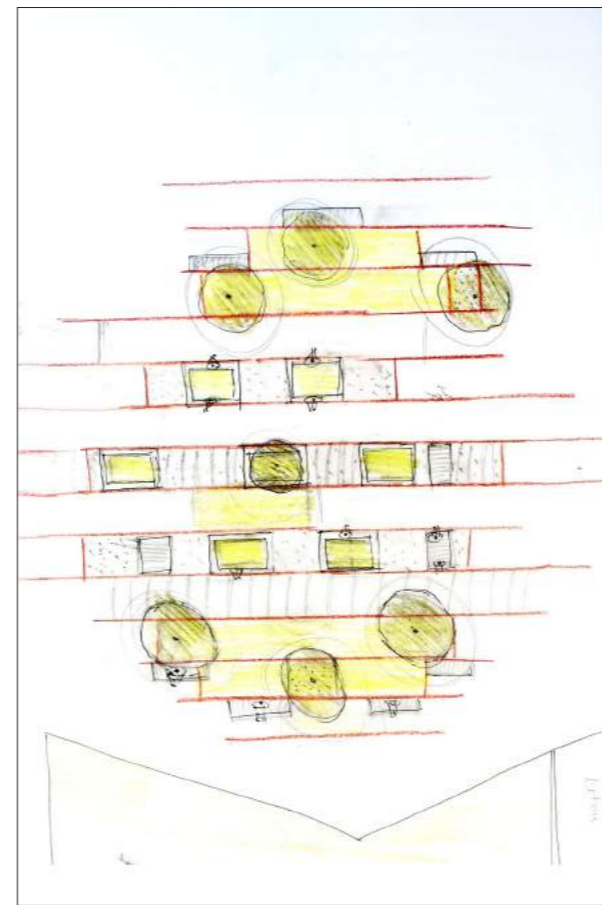

Figur 64. Mer detaljerad skiss över mötesplatsen

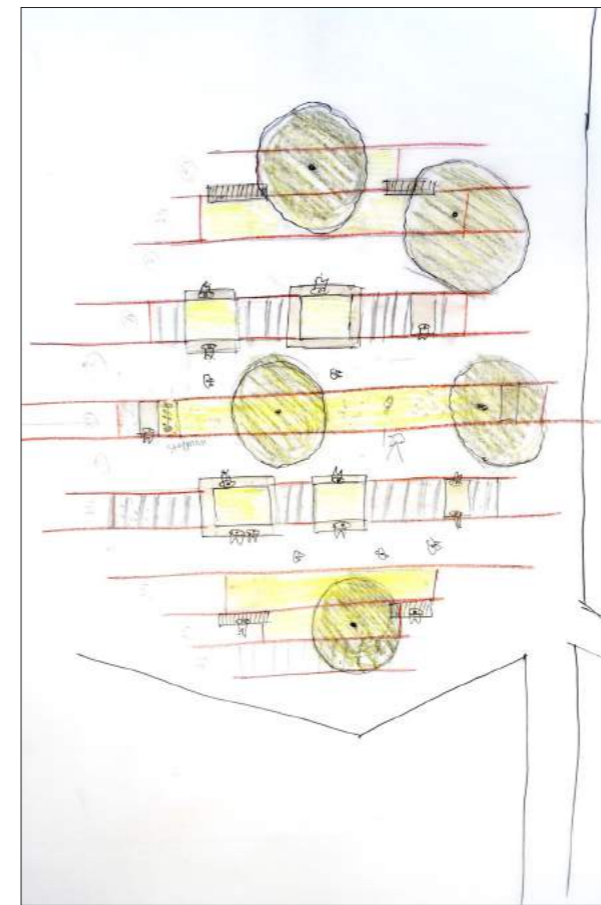
Efter föregående skiss började jag skissa mer detaljerat på parkens olika delar. Först skissade jag på mötesplatsen som senare kom att kallas lokstallstorget (figur 64). Jag skissade i illustrator för att kunna tända och släcka lager och snabbt kunna testa olika idéer. Den vänstra skissen har rörliga plattformar på tågspår och ruderatmarksvegetation, samt trädrader med bänkar och perennplanteringar under. Den högra skissen visar en variant där plattformarna kan rullas ihop och skapa en scen. Framför scenen finns plats för flyttbara stolar.

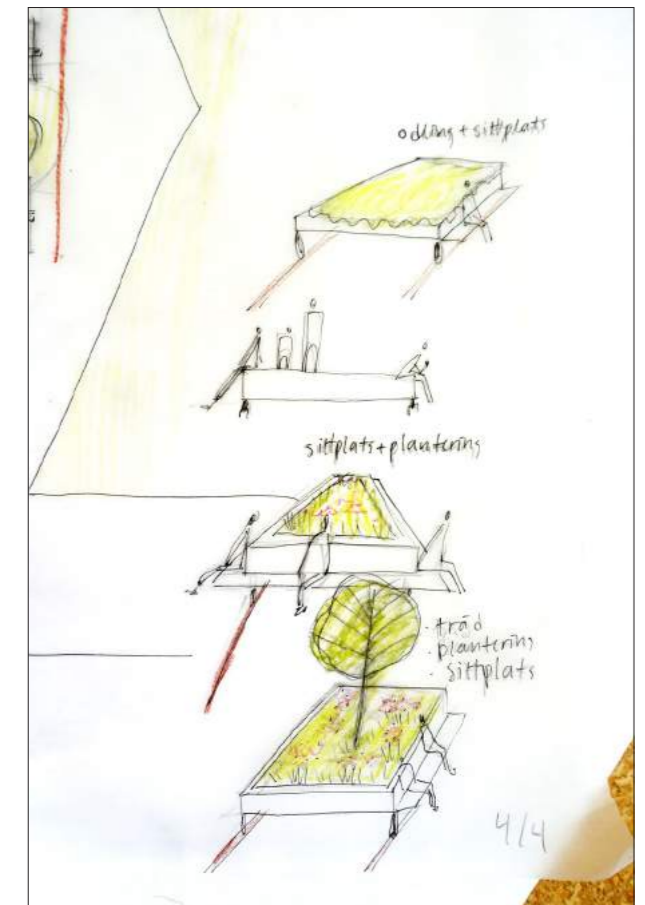
Figur 65. Detalj över mötesplatsen med bänkar, rörliga plattformar, perennplanteringar, träd samt tågspår.

Figur 66. Variant över mötesplatsen

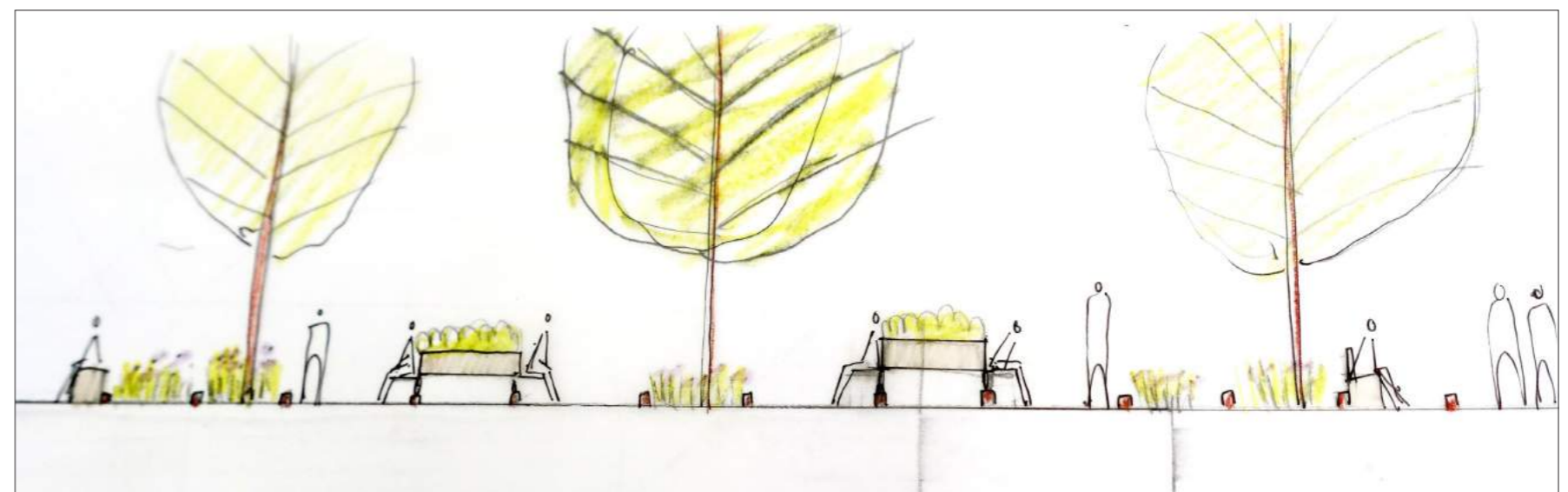
Figur 67. Variant över mötesplatsen

Figur 68. Detalj på de rörliga plattformarna med perennplanteringar och träd i.

Dessa skisser visar hur jag kom fram till gestaltningen av lokstallstorget. I figur 66 och 67 har de flyttbara plattformarna adderats med perennplanteringar för att skapa avskärmningar. Figur 67 fick ligga till grund för det slutgiltiga förslaget. Orsaken till varför jag valde den var för att avståndet mellan sittplatserna och gångvägar blev för smala då bänkarna/plattformarna var placerade på var sida om en gångväg. Att istället placera funktionerna i ordningen: sittplats, gångväg, perennplantering blev en bättre lösning då det skapades mer plats för att kunna passera förbi.

Figur 68 visar olika detaljskisser på hur plattformarna kan se ut. Den ena varianten har sittplatser på två sidor medan den andra har sittplatser runt hela. Figur 69 visar en sektion på det slutgiltiga förslaget.

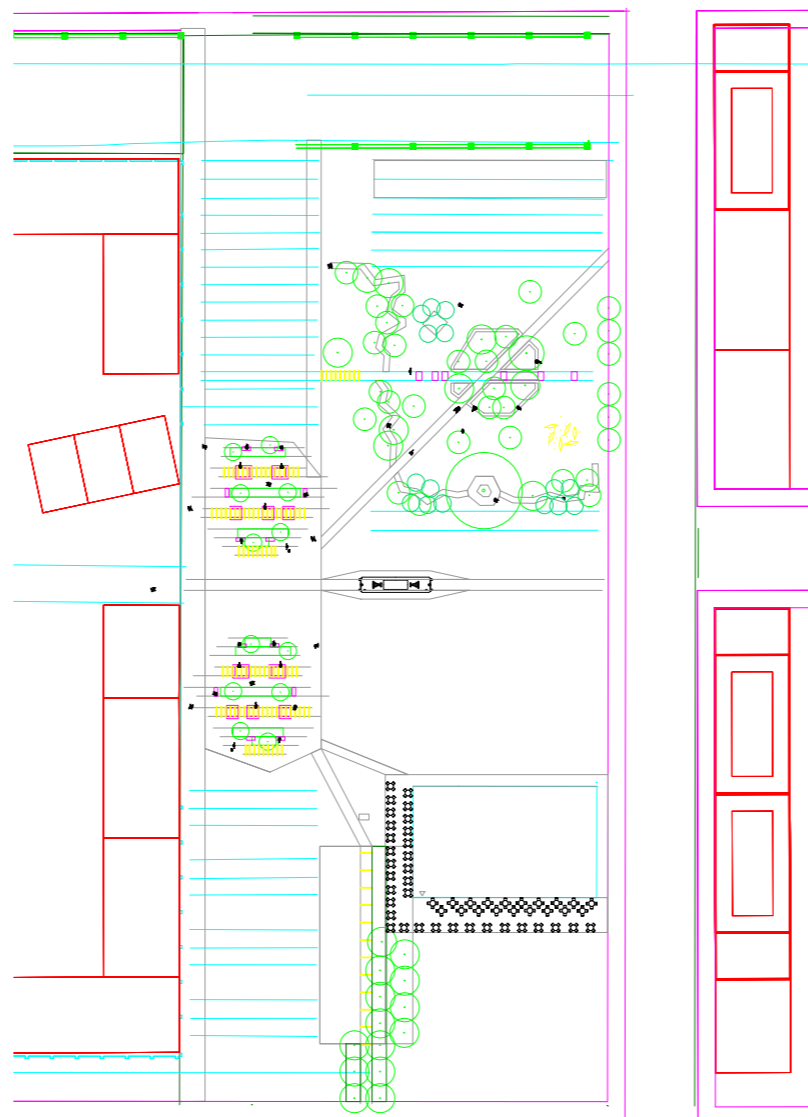

Figur 69. Sektion över mötesplatsen som visar bänkarna, perennplanteringarna, träden, de rörliga plattformarna med planteringar i samt tågspår.

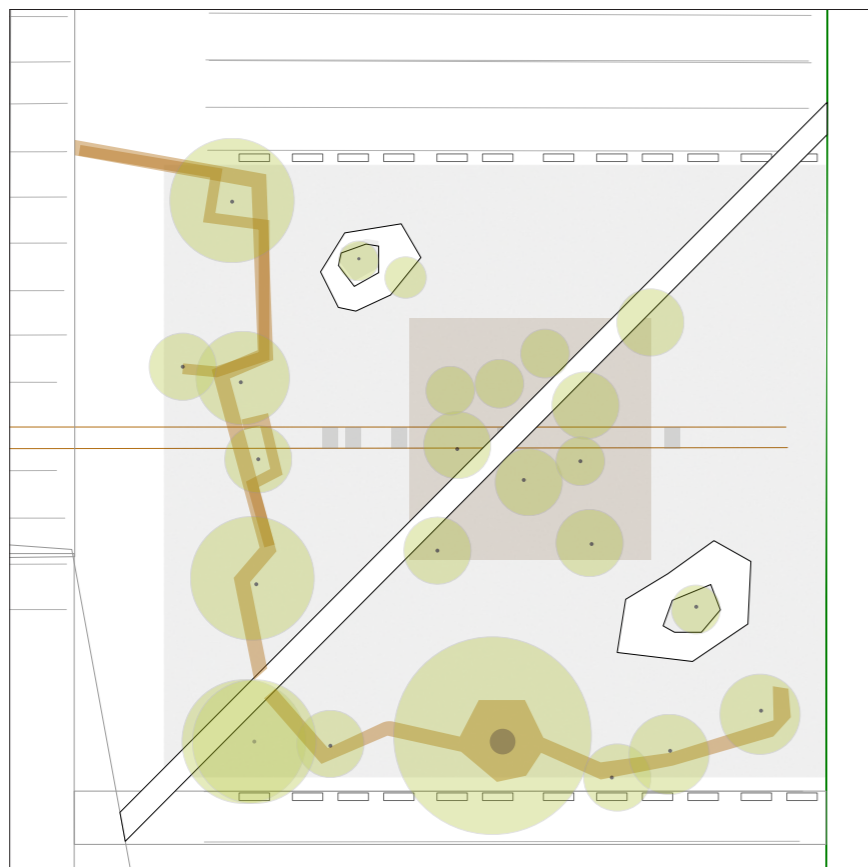
Figur 70. Inventeringskarta över befintlig ruderatmark och hårdgjorda material

Mycket av arbetet har gått ut på att försöka lösa hur ruderatmarken ska kunna bevaras i parken samtidigt som det görs nya tillägg. Jag har skissat på hur gångvägarna ska placeras så att de tar ruderatmark i anspråk samt hur nya träd ska placeras så att de inte skuggar ruderatmarken. I naturvärdesinventeringen fanns ingen exakt beskrivning av var de rödlistade arterna växer. Då jag inte visste hur mina val skulle påverka dem kontaktade jag Ekologigruppen för att rådgöra. Jag fick som svar att arterna inte växer på någon specifik plats utan kan dyka upp lite varsomhelst. Det viktigaste är att man bevarar den växtmiljö som arterna trivs i, dvs en plats som är grusig, öppen och solig. Det gjorde det lättare för mig och jag kunde fokusera mer på gestaltningen. Jag valde i slutligen att utgå från inventeringskartan över hårdgjorda

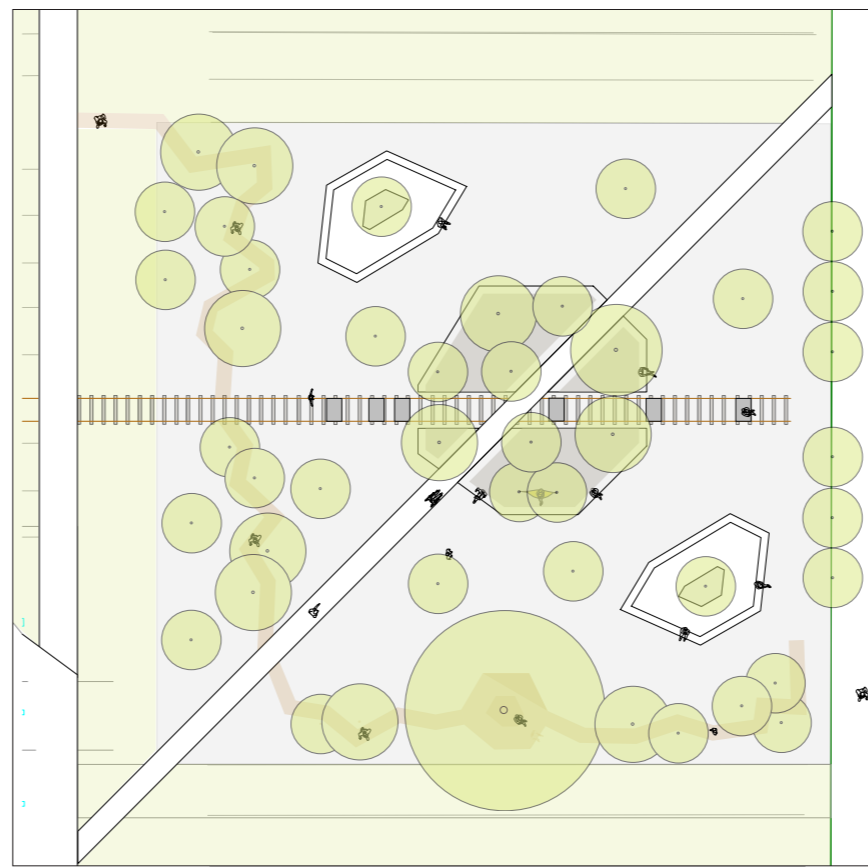
Figur 71. Skiss där utformningen är anpassad efter ruderatmarken och befintliga hårdgjorda ytor

material och till största delen placera nya tillägg på mark som idag är hårdgjord (figur 70). Figur 71 är en skiss som är anpassad efter befintlig ruderatmark och hårdgjorda ytor. Den hårdgjorda ytan vid lokstallet är placerad på en plats som idag tas upp av en byggnad. Uteserveringen har flyttats till sydligt läge och är placerad på en idag asfalterad yta. Alla gångvägar, förutom den som går tvärs över parken följer befintliga vägar. Nya träd är till största delen placerade så att de inte skuggar ruderatmarken. I detta skede har utegymmet försvunnit då jag efter inventeringen insåg att det finns utegym i några av de omgivande parkerna. Jag drog slutsatsen att det inte behövs ett utegym i den här parken. Även bollplanen har tagits bort då jag inte ville programmera varje yta utan istället låta människor välja var de vill spela boll och exempelvis utnyttja ruderatmarksängen.

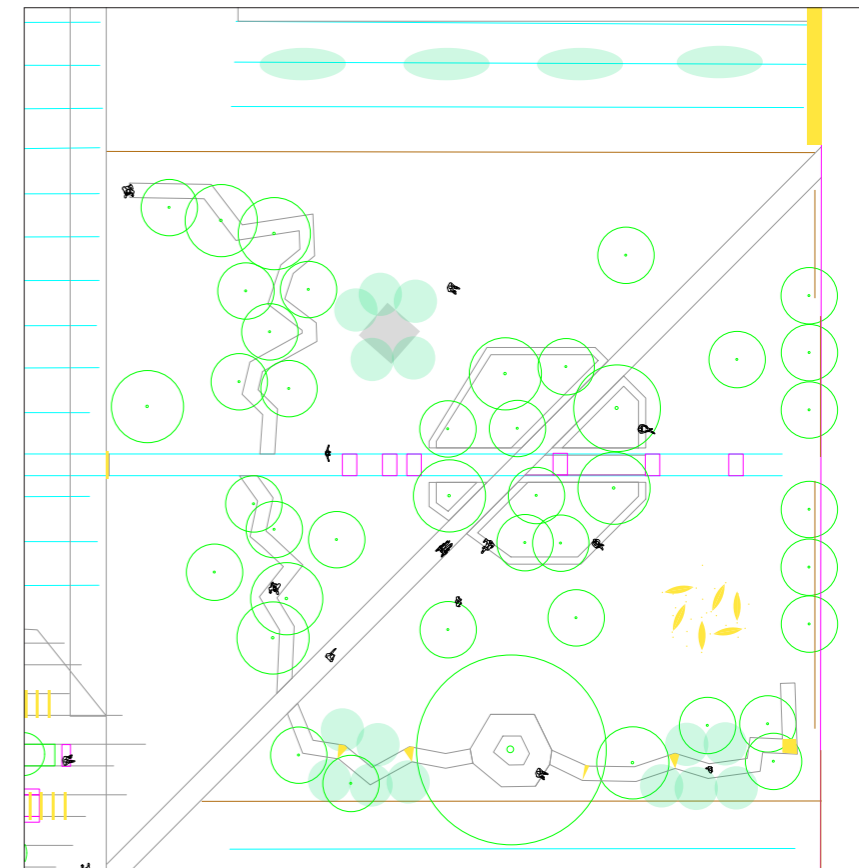

Figur 72. Detaljskiss över dungen

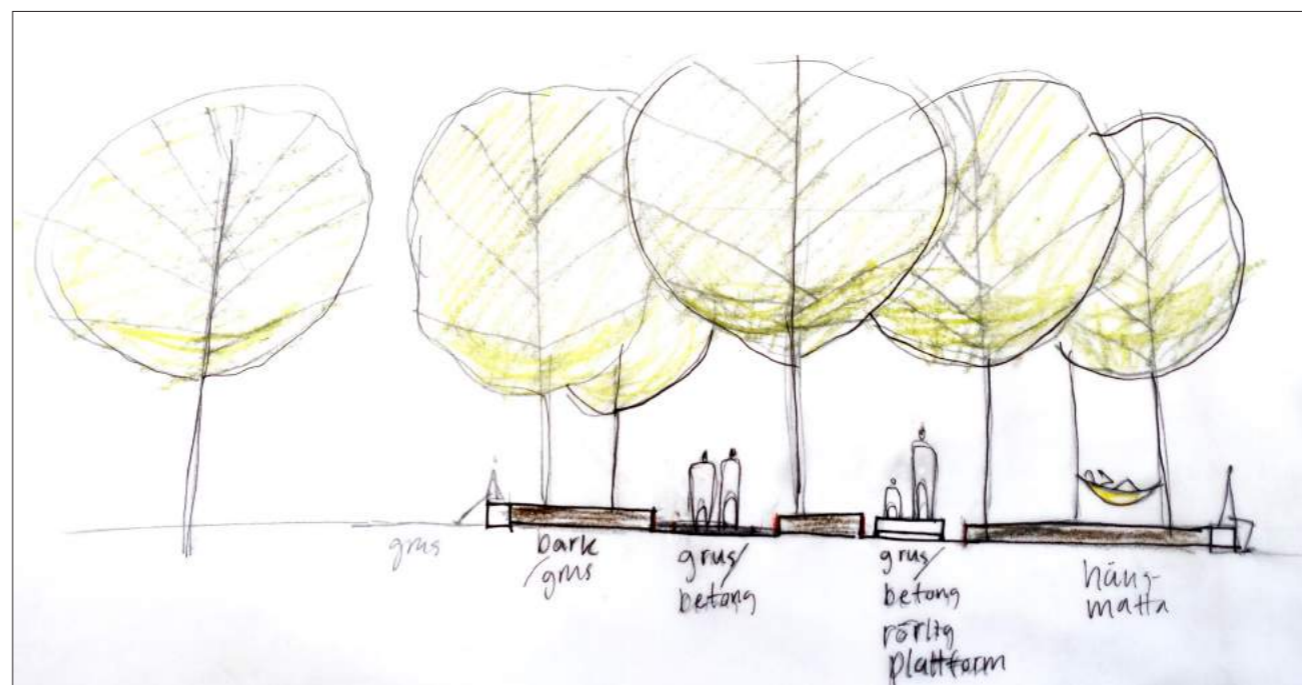
Dessa skisser visar hur jag kom fram till gestaltningen av Dungen. Lekplatsen har tagits bort då jag kom fram till att jag inte vill ha en klassisk lekplats utan vill att hela parken i sig ska inbjuda till lek. I figur 72 har fler träd lagts till samt ett rörelsestråk igenom den. Det finns även betongkonstruktioner med sittplats och träd samt en räls med plattformar som genomskär Dungen. Formspråket är kantigt. I figur 73 har antalet träd ökat ytterligare för att skapa en tydligare rumslighet och avgränsning till resten av parken. Här har kvadraten bytt form och höjts upp för att skapa en mur med sittmöjligheter. Figur 74 liknar slutresultatet och här har betongkonstruktionerna tagits bort, då jag kände att de inte riktigt passade in i miljön och inte kunde motivera varför jag ritade in de, kopplat till programpunkterna. Istället har ett utkikstorn lagts till och ett med hängmattor. Rumsligheten längs den upphöjda spången har ändrats genom att lägga till buskage på vissa ställen. Detta för att skapa en variation av öppet och slutet. Sektionen (figur 75) visar hur mitten av Dungen ser ut i det slutgiltiga förslaget.

Figur 73. Bearbetning av föregående skiss där fler träd adderats

Figur 74. Bearbetning av föregående skiss där betongkonstruktioner tagits bort och bytts ut till ett utkikstorn och hängmattor

Figur 75. Sektion över Dungen

del 5 DISKUSSION

DISKUSSION

I det här avsnittet diskuteras först hur min gestaltning svarar på mitt syfte och mina frågeställningar. Därefter diskuteras hur väl gestaltningsförslaget förhåller sig till en definitionen av en kvarterspark samt de åtta faktorerna från den miljöpsykologiska teorin. Efter det diskuteras metoden följt av en avslutande presentation av nya frågeställningar för vidare arbete.

GESTALTNINGSFÖRSLAGET KOPPLAT TILL SYFTET OCH FRÅGESTÄLLNINGARNA

Syfte: att gestalta en funktionell och attraktiv grannskapspark på ett bangårdsområde samtidigt som hänsyn tas till ekologiska och kulturhistoriska värden.

Frågeställningar: Hur kan en funktionell och attraktiv grannskapspark i Kirseberg gestaltas för att både skapa nya funktioner och bevara så mycket som möjligt av den befintliga ruderatmarksvegetationen?

Hur kan kulturhistoriska element från bangården integreras i gestaltningen?

Jag anser att frågeställningarna har uppfyllts genom att största delen av ruderatmarken har bevaras genom att placera nya tillägg och vegetation på platser som idag är hårdgjorda. Exempelvis har gångvägarna och uteserveringen placerats på ytor som idag är hårdgjorda och Lokstallstorget på en yta som idag tas upp av en byggnad. I min gestaltning har jag dock fått göra kompromisser för att göra parken tillgänglig och skapa en sammanhållen gestaltning. Vissa gångvägar är placerade på ruderatmark och vissa träd kan komma att skugga ruderatmarken.

Under gestaltningsarbetet har jag ibland känt mig begränsad av att behöva ta hänsyn till ruderatmarken. Om ruderatmarken inte hade funnits på platsen hade troligen gestaltningen sett annorlunda ut. Samtidigt har det varit en kreativ utmaning att hela tiden anpassa gestaltningen utefter ruderatmarken. I efterhand funderar jag på om ruderatmarken hade kunnat integreras bättre i gestaltningen. Att jag skulle gjort fler tillägg i ruderatmarken samt ramat in den på ett annat sätt. Samtidigt är det svårt att göra tillägg utan att skapa skugga och nya tillägg skulle i så fall inte täcka ruderatmarken eller skugga den allt för mycket.

Jag anser även att jag har tagit hänsyn till de kulturhistoriska elementen och bevarad bebyggelse genom att integrera dem i gestaltningen. Vissa rälsar har gjorts om till gångvägar medan andra har flyttats till nya ställen. Element som hittades utanför gestaltningsområdet, som det gamla loket, har flyttats in till parken och placerats ut som en fokuspunkt i ruderatmarksängen. Dessa element visar på platsens historia och hjälper till att bevara bangårdskaraktären. Möjligen hade fler historiska element kunnat placeras ut på ruderatmarksängarna intill lokstallet.

En tanke som har uppkommit är hur de höga naturvärdena med de hotade arterna ska kunna bevaras. Hur ska man se till att ängen slits på en lagom nivå? Jag tror inte det finns någon risk att slitaget kommer bli för högt då ruderatmarken tål och behöver högt slitage. Däremot finns det en risk att det blir för lågt om ingen vågar vistas på ängen. Tilläggen av nya växter i parken kan komma att påverka de hotade arterna. Risken finns att bär eller frukter från träd sprider sig till ruderatmarksängen och börjar gro där. Min tanke är att all sly ska rensas bort för att bibehålla ruderatmarken öppen och därigenom gynna de hotade arterna. Utan rensing av sly kommer marken säkerligen att växa igen, vilket kommer resultera i att det inte går att vistas på den. Då växtförhållandena inte är optimala för spridda fröer kommer de troligen inte trivas optimalt och därmed inte växa snabbt.

En farhåga är att förvaltare på grund av okunskap kommer sköta ruderatmarken på fel sätt, antingen genom att använda ogräsmiddel eller röja bort all vegetation och inte enbart sly. Jag tänker att det krävs välutbildad förvaltningspersonal för att säkerställa att ruderatmarken sköts på rätt sätt samt att personerna har kunskap om de hotade arterna. Denna kunskap skulle kunna förmedlas genom en tydlig beskrivning av parkens värden samt hur den bör skötas för att bevaras.

En tanke är att informationsskyltar möjligen hade varit ett bra sätt att förklara för besökarna varför ängen ser ut som den gör. Att informera om dess ekologiska värden. Möjligen skulle de öka förståelsen hos och få dem att acceptera att ängen inte alltid ser omhändertagen ut.

GESTALTNINGSFÖRSLAGET KOPPLAT TILL DEFINITIONEN FÖR EN KVARTERSPARK

Enligt Uppsala kommun (2014) ska en kvarterspark vara minst 1 ha stor, finnas 300 m från bostaden och kunna erbjuda möjlighet till att ha picknick, koppla av, sola, hänga, leka och spela boll. Parken ska även fungera som en samlingsplats, grön oas samt ge bostadsområdet en identitet (Uppsala kommun 2014).

Jag anser att gestaltningsförslaget uppfyller definitionen på en kvarterspark. Den innehåller en variation av sittplatser där besökaren kan koppla av, sola och hänga. Där finns både flyttbara plattformar, gula murar vid entréerna, bänkar med inbyggda perennplanteringar samt hängmattor. Det finns sittplatser för olika antal människor, placerade i både sol och skugga. Det finns olika rum med skilda karaktärer så som Dungen och Lokstallstorget. Dungen är sluten och lummig medan lokstallstorget är öppet och hårdgjort. Bangårdskaraktären med de olika elementen bidrar till att skapa en identitet för området som skiljer sig från omgivande bostadsområden.

Förslaget innehåller ingen programmerad lekyta vilket var ett medvetet val. Min tanke var att parkens karaktär i sig själv ska inbjuda till lek och en vilja att utforska mer av parken. Tilläggen kan ha flera funktioner. Exempelvis kan plattformarna användas som sittplats och till lek och spången i Dungen kan användas till rekreation och upptäcksfärd. Förslaget innehåller heller inga gröna gräsmattor vilket ofta är förknippat med picknick. Dock finns möjlighet till att slå sig ned ute i ruderatmarksängen. Även om det inte kan likställas med en gräsmatta så hoppas jag ändå att det kan fungera som ett komplement. En farhåga är att folk ska vara rädda för insekter och inte vilja vistas i ruderatmarksängen. I förslaget finns ingen traditionell bollplan. Min tanke är att ruderatmarksängen kan användas för bollspel och lek och att biotopen klarar störning och behöver visst slitage för att de hotade arterna ska bevaras. Därav passar den i stadsmiljö då många människor kommer att vistas och därmed slita på parken. Min tanke är även att besökaren får välja att antingen välja att gå på gångvägarna eller att gå över ruderatmarksängen, vilket är bra för slitaget av ruderatmarksängen.

När det gäller Uppsala kommuns definition av kvartersparken känner jag att det inte är helt komplett. Jag tycker att de ekologiska värdena hade kunnat få mer utrymme och att det ska finnas en punkt som behandlar biologisk mångfald. Odling är heller inget som tas upp, men som jag tycker borde vara självklart då det ofta önskas av boende i närområdet.

I boken *Svensk miljöpsykologi* beskrivs de åtta faktorer som enligt Sorte (2005) gör en plats upplevelsemässigt god eller ej. I analysen av gestaltungsområdet inspirerades jag av de åtta faktorerna. Detta hjälpte mig underbygga mina programpunkter och stärka mina val i gestaltningen. Nedan följer en analys över det slutgiltiga förslaget kopplat till de åtta faktorerna: *trivsamt, komplexitet, helhet, rumslighet, kraftfullhet, social status, affektion och originalitet*.

Trivsamt - det hedoniska värdet.

Enligt Sorte (2005) får platser ett högt hedoniskt värde om träd och buskar bidrar till en känsla av trivsamhet. Jag tolkade trivsamt som värden som skapar en positiv upplevelse och en lust att upptäcka. I min gestaltning har historiska element integrerats vilket skapar en spänning. Tågrälsar har exempelvis fått ny funktion som gångvägar. I den lummiga dungen skapas ett slutet rum medan övriga parken är öppen. Hela parken går inte att upptäcka på en och samma gång vilket ökar nyfikenheten.

Komplexitet - den nyanserade variationen

Komplexiteten innefattar enligt Sorte (2005) den omväxling som finns i omgivningen. I förslaget kan komplexiteten upplevas genom variation av material samt mångfald av växtarter genom ruderatmarksängen, blommande träd samt perenner vilka skapar variationer i höjd, växtsätt, färger, blad, blomning.

Helhet - samspel och sammanhang

Sorte (2005) definierar helheten som hur väl de olika delarna i en miljö bildar en enhet. I förslaget har helheten förstärkts genom att inspireras av befintliga material som betong och metall i de nya tilläggen i gestaltningen. I parken finns bevarade kulturelement integrerade vilket skapar en spännande miljö med ett starkt helhetsintryck och karaktär.

Rumslighet - öppenhet och slutenhet

Sorte (2005) beskriver att en variation av öppna och slutna rum ger en god rumslighet. I gestaltungsförslaget har parken fått en större variation i rumslighet. Dungen är det slutna rummet med ett utkikstornet där man kan kika ut över parken utan att själv bli sedd. Övriga parken är till största delen öppen.

Kraftfullhet - ett uttryck för genus?

Kraftfullheten innefattar enligt Sorte (2005) både kraftfulla element så som solitärträd samt skira element så som blomsterängar. I förslaget kan kraftfullheten upplevas genom bevarade element och byggnader från bangården så som den stora traversen, värme-centralen, lokstallsfasaden och stora pilträdet. För att balansera upp kraftfullheten har mjukare element så som blommande träd och perenner lagts till. I ruderatmarksängen har blommande arter som vallmo och blåeld satts in.

Social status - bearbetning och omvårdnad

Enligt Sorte (2005) kännetecknas en hög social status genom en hög skötselnivå. Genom gestaltungsförslaget har den sociala statusen förbättrats genom att ruderatmarken har ramats in genom gångvägar, staket eller murar.

Affektion - igenkänning av de ursprungliga

Affektion beskrivs enligt Sorte (2005) genom miljöns förmåga att visa dess historia. I förslaget kan det ursprungliga upplevas genom de bevarade elementen från bangården, vilket gör det möjligt för besökaren att förstå platsens historia.

Originalitet

Originaliteten beskrivs enligt Sorte (2005) som miljöns förmåga att skapa en upplevelse som står i kontrast till det vardagliga. Genom förslaget har känslan av den industriella bangårdskaraktären förstärkts. Framst genom bevarandet och integreringen av de kulturhistoriska elementen. Karaktären på parken skiljer sig tydligt mot omgivningens lummiga gröna parker.

Har de miljöpsykologiska faktorerna uppfyllts?

Faktorerna har till största delen uppfyllts. Trivsamt, komplexiteten och den sociala statusen har höjts. Även om den sociala statusen har höjts är det svårt att veta hur rudertmarksängen kommer att upplevs då den inte står i blom. En farhåga är att den på vintern kan komma att upplevas som skräpig och icke omhändertagen. Inramningen och övriga hårdgjorda tillägg som portalen och de kulturhistoriska elementen kan då hjälpa till att höja den sociala statusen. Det har blivit en bättre balans mellan kraftfullhet och mjukhet genom tilläggen av blommande perenner, buskar och träd samtidigt som det har skapats en större rumslig variation. Dock hade förslaget kunnat ha en större rumslig variation, med fler mindre slutna rum. Men då ruderatmarken var styrande var detta svårt att få till.

METODDISKUSSION

Förstudien gav mig en bra bakgrund om projektet och dess kontext. Jag hade stor nytta av Ekologigruppens naturvärdesinventering för att förstå områdets naturvärden. Dokumenten från Malmö stad var till stor hjälp för att förstå de planer och riktlinjer som finns för området.

Referensprojektet Schöneberger Südgelände Natur Park gav mig många lärdomar och idéer som jag kunde ta med mig till gestaltungsarbetet. Dock skiljer sig parkerna åt storleksmässigt då parken i Berlin är 18 ha (Grün Berlin 2017) och det befintliga gestaltungsområdet har en yta på 1,2 ha. Även rumsligheten skilde sig åt då parken i Berlin var betydligt mer lummig. Skillnaderna i storlek gjorde att jag fick anpassa idéerna till en mindre yta. Platsbesöket har även varit till stor hjälp när det gäller upplevelsen av parken. Dock var det 1,5 år sedan jag besökte parken vilket gör att jag kan ha glömt vissa saker. Bilderna från platsbesöket i september 2015 hjälpte mig att minnas de stora dragen, men att göra ett platsbesök under arbetets gång hade varit att föredra. Jag hade då kunnat ta fler bilder samt analysera och inventera parken mer grundligt. Då hade jag valt att besöka parken på eftermiddagen då det säkerligen skulle vara mer folk och rörelse. När vi besökte parken en septembermorgon var den ganska ödslig. Ett platsbesök av en liknande park i Sverige hade även det varit en bra inspirationskälla men var ej möjligt då exempel saknas.

De halvstrukturerade intervjuerna jag gjorde under arbetets gång hjälpte mig att komma framåt i arbetet. De gav mig också en verklighetsförankring och stärkte de val jag gjorde under arbetets gång. Dels var det intressant att ha kontakt med Jernhusen och FOJAB för att få deras syn på vad en ruderatmarkspark kan innebära och vilka farhågor som finns. Ekologigruppen fungerade som stöd i frågor om naturvärdena och hur jag kan stärka de ekologiska värdena genom min gestaltning. Det var även värdefullt att prata med den lokala föreningen, *Vi på backarna*, för att kunna ta del av vilka önskemål de boende har för parken. Den 15:e maj presenterade jag mitt förslag för Anders Gintse och Karin Fagerberg på FOJABS kontor i Stockholm. Detta var ett bra sätt att få feedback på mitt gestaltungsförslag. Den feedback som framkom var att entrén vid loket möjligen skulle kunna förstärkas på något sätt. Exempelvis med vegetation, förändring i markmaterial eller att ängen får spilla ut mot vägen. Det fanns synpunkter på uteserveringen. De tyckte att den var lite fyrkantig och att formen skulle kunna ändras samt att det skulle finnas

möjlighet att flytta ut bord på ängen. Uteserveringens formspråk förklarade jag med att jag förhållt mig till ruderatmarken och låtit den vara styrande i placeringen av de olika funktionerna. Därav har uteserveringen placerats på en yta som idag är hårdgjord. De tyckte att det var svårt att förstå att ruderatmarken varit styrande varefter de föreslog att jag skulle lägga in en karta som visar befintlig ruderatmark och hårdgjorda ytor. Det fanns även en idé om att göra en karta för vilka vägar som kan komma att skapas när människor genar över ruderatmarken.

I efterhand hade fler avstämningstillfällen varit bra. Jag tror att det hade varit bra att även presentera mitt gestaltungsförslag tidigare i processen för att få mer tid till att göra ändringar. Vid presentationen i maj var jag i stort sett klar och hade inte heller mycket tid till att korrigera efteråt. Även om jag tycker att kontakten med de olika intressenterna har varit bra har det också styrt mig mycket i mina val. Utan kontakten hade förslaget säkerligen sett annorlunda ut samtidigt som verklighetsförankringen inte hade blivit lika stark.

Platsbesöket som gjordes den 10 mars var bra för att få en känsla för området samt kunna inventera gestaltungsområdet. Då platsbesöket gjordes i mars var det svårt att identifiera vissa arter. Om platsbesöket gjorts under sommaren hade växtligheten varit grönare och upplevelsen av platsen hade troligen blivit en annan. Dock kunde jag till viss del skapa mig en uppfattning genom bilder från Ekologigruppen. Utifrån rapporten har jag även kunnat lista ut vilka arter som finns i området och jämföra det med mina iakttagelser. Jag tror dock att om platsbesöket hade gjorts under sommarhalvåret hade kanske gestaltningen resulterat i ett förslag som inte är lika attraktivt den tid då platsen inte är grön.

AVSLUTNING/VIDARE ARBETE

Genom mitt gestaltungsförslag hoppas jag att väcka nya tankar om hur en park kan se ut och vad den kan innehålla. Min tanke var att skapa ett komplement till den gröna lummiga parken med gräsmattor och träd, en park som både kan innehålla sociala, ekologiska och kulturhistoriska värden. Att gräsmattor kan bytas ut mot exempelvis grusiga ängar för att gynna biologisk mångfald. Att dessa ängar kan användas som flexibla ytor där användaren får vara mer fri. En park kan vara ett bra sätt att bevara ruderatmarker. Det kan få människor att acceptera och se de värdena som dessa marker innehar. Jag hoppas även inspirera till hur en plats historia kan integreras i gestaltningen.

Vidare frågeställningar:

Hur kan man inspirera människor till att vilja använda ruderatmarksängen som en flexibel yta?

Vilka funktioner eller tillägg kan placeras i ruderatmarksängen utan att naturvärdet påverkas negativt?

Om slitaget blir för lågt riskerar att marken att växa igen, och om slitaget blir för högt riskerar arterna att försvinna.

Hur kan störningen regleras ?

REFERENSER

SKRIFTLIGA KÄLLOR

- Artdatabanken (2017) *etternässla*. Tillgänglig: <https://artfakta.artdatabanken.se/taxon/223253>
- Artdatabanken (2017) *klotullört*. Tillgänglig: <https://artfakta.artdatabanken.se/taxon/648>
- Artdatabanken (2017) *piggstisel*. Tillgänglig: <https://artfakta.artdatabanken.se/taxon/1865>
- Artdatabanken (2017) *taggkörvel*. Tillgänglig: <https://artfakta.artdatabanken.se/taxon/62>
- Birgerstam, L. & Nord, P (1997). *Skissandet som didaktiskt fenomen*. Uppsala: Sveriges Lantbruksuniversitet.
- Bryman, A., & Nilsson, B. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder* (2., [rev.] uppl. ed.). Malmö: Liber.
- Ekologigruppen (2016). *Gröna strategier för stadsutveckling i Kirseberg och Ellstorp* [Opublicerat dokument]
- Grün Berlin (2017). *Natur Park Schöneberger Südgelände*. Tillgänglig: <http://www.gruen-berlin.de/parks-gaerten/natur-park-suedgelaende/>
- Gustafsson, M. (2002). *Ruderatmarken- En försummad resurs*. [Tema: Kommunal naturvård]. Biodiverse, (2). Centrum för biologisk mångfald. Tillgänglig: http://www.biodiverse.se/app/uploads/2011/08/02_2.pdf#page=7 [2017-02-07]
- Johansson, M. & Kuller, M. (red.) (2005). *Svensk miljöpsykologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Krinke, R. (2001). Design practice and manufactured sites. I Kirkwood, N. (red.) *Manufactured sites: rethinking the post-industrial landscape*. New York: E & FN Spon, ss. 125-149.
- Malmö stad (2003). *Grönplan för Malmö*. Tillgänglig: <http://malmo.se/download/18.2dbb3f40124deb1a728000395/1383643963454/Gronplan-for-Malmo-2003.pdf> [2017-02-10]
- Malmö stad (2011) *Naturvårdsprogram för Malmö stad*. Tillgänglig: http://malmo.se/download/18.72bfc4c412fc1476e02800053933/Nv_programdel.pdf
- Malmö stad (2015a). *Miljökonsekvensbeskrivning till Översiktsplan för del av Kirseberg*. Tillgänglig: <http://malmo.se/download/18.476cfe0814d2ef3bd1821b89/1431945870551/Miljokonseksbeskrivning+till+Översiktsplan+för+del+av+Kirseberg+samrådsunderlag.pdf>

- Malmö stad (2015b). *Översiktsplan för del av Kirseberg*. Tillgänglig: <http://malmo.se/download/18.316abac5146f22d0f2916fd/1404485359418/F> [2017-02-14]
- Persson, A. S. & Smith, H. G (2014). *Biologisk mångfald i urbana miljöer- Förutsättningar, fördelar och förvaltning*. Lund: Centrum för miljö- klimatforskning, Biologiska institutionen (Rapport. No. CEC Syntes Nr 02)
- Saltzman, K. (2009). *Staden emellan och vid sidan av*. I Saltzman, K. (red.) *Mellarummets möjligheter: studier av föränderliga landskap*. Kristianstad: Makadam förlag.
- Uppsala kommun (2014) *Uppsalas parker- riktlinjer*. Tillgänglig: <https://www.uppsala.se/contentassets/9da79d457d9d4914bf4fe6a4760c7302/uppсалas-parker-riktlinjer.pdf> [2017-04-14]

BILDKÄLLOR

Om inget anges är bilderna tagna av författaren eller hämtade från pixabay.com. Pixabay går under licensen Creative Commons CC0 vilket innebär att det är tillåtet att kopiera, modifiera, distribuera och framföra verket, även i kommersiellt syfte, utan att fråga om lov. Det går att läsa mer här: <https://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/deed.sv>

Följande växtbilder används på A1-planschererna under Creative Commons-licensen (CC BY 2.0) och är hämtade från flickr.com och wikimedia commons:

Foto: Andrey Zharkikh
<https://www.flickr.com/photos/zharkikh/9040217897/in/photolist-bqz5qM-bqz5nc-9sHBBn-eLRtFr-eLRtPP-T78Xq4-eM3Tdh-bZrs5G-4M4Zc7-eLRucT-pYWwbk-pYMLVE-pjAC8p-pYMMdU-pYWxFp>

Foto: Stefan Lefnaer
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Filago_vulgaris_sl2.jpg
Skalfigurerna i A1-planschererna är hämtade från:
<http://www.nonscandinavia.com>
<http://skalgubbar.se/>